

KPK

Zestawienie zmian przepisów Nowelizacja 2019

Wprowadzenie
Joanna Mierzwińska-Lorencka

NOWELIZACJA KPK 2019

KPK

Zestawienie zmian przepisów Nowelizacja 2019

Wprowadzenie
Joanna Mierzwińska-Lorencka

NOWELIZACJA KPK 2019

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

*Stan prawny na 5 października 2019 r.
z uwzględnieniem zmian wynikających z ustawy z 19 lipca 2019 r.
o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw
(Dz.U. poz. 1694), które wejdą w życie 5 grudnia 2019 r.*

Wydawca
Monika Pawłowska

Redaktor prowadzący
Małgorzata Jarecka

Łamanie
Violet Design Wioletta Kowalska
Faktoria Wyrazu Sp. z o.o.

Zagadnienia z tabeli zmian
Bartłomiej Jonczyk

Tytuły umieszczone nad jednostkami redakcyjnymi
i wyróżnione tekstem pogrubionym pochodzą
od wydawnictwa i nie są częścią aktu normatywnego.

© Copyright by
Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2019

ISBN 978-83-8187-258-4

Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 22 535 82 19
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

Wprowadzenie (Joanna Mierzwińska-Lorencka).....	11
I. Najważniejsze zmiany dużej nowelizacji procedury karnej z 2019 r.	11
II. Nowe obowiązki stron, pełnomocników procesowych oraz sądu w związku z nowelą k.p.k. z 2019 r.	25
Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw – zestawienie zmian	39
Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego	69
Dział I. Przepisy wstępne	69
Dział II. Sąd	77
Rozdział 1. Właściwość i skład sądu.....	77
Rozdział 2. Wyłączenie sędziego.....	80
Dział III. Strony, obrońcy, pełnomocnicy, przedstawiciel społeczny, podmiot zobowiązany, właściciel przedsiębiorstwa zagrożonego przypadkiem	82
Rozdział 3. Oskarżyciel publiczny.....	82
Rozdział 4. Pokrzywdzony	83
Rozdział 5. Oskarżyciel posiłkowy	84
Rozdział 6. Oskarżyciel prywatny.....	86
Rozdział 7. (uchylony).....	87
Rozdział 8. Oskarżony.....	88
Rozdział 9. Obrońcy i pełnomocnicy	92
Rozdział 10. Przedstawiciel społeczny.....	94
Rozdział 10a. Podmiot zobowiązany.....	95
Rozdział 10b. Właściciel przedsiębiorstwa zagrożonego przypadkiem	96
Dział IV. Czynności procesowe.....	96
Rozdział 11. Orzeczenia, zarządzenia i polecenia	96
Rozdział 12. Narada i głosowanie.....	100
Rozdział 13. Porządek czynności procesowych.....	102
Rozdział 14. Terminy.....	104
Rozdział 15. Doręczenia	106

Rozdział 16. Protokoły	110
Rozdział 17. Przeglądanie akt i sporządzanie odpisów	115
Rozdział 18. Odtworzenie zaginionych lub zniszczonych akt	117
Dział V. Dowody	118
Rozdział 19. Przepisy ogólne	118
Rozdział 20. Wyjaśnienia oskarżonego	121
Rozdział 21. Świadkowie	122
Rozdział 22. Biegli, tłumacze, specjaliści	130
Rozdział 23. Ogłędziny. Otwarcie zwłok. Eksperyment procesowy	134
Rozdział 24. Wywiad środowiskowy i badanie osoby oskarżonego	136
Rozdział 25. Zatrzymanie rzeczy. Przeszukanie	138
Rozdział 26. Kontrola i utrwalanie rozmów	145
Dział VI. Środki przymusu	148
Rozdział 27. Zatrzymanie	148
Rozdział 28. Środki zapobiegawcze	151
Rozdział 29. Poszukiwanie oskarżonego i list gończy	163
Rozdział 30. List żelazny	164
Rozdział 31. Kary porządkowe	165
Rozdział 32. Zabezpieczenie majątkowe	166
Dział VII. Postępowanie przygotowawcze	170
Rozdział 33. Przepisy ogólne	170
Rozdział 34. Wszczęcie śledztwa	172
Rozdział 35. Przebieg śledztwa	175
Rozdział 36. Zamknięcie śledztwa	178
Rozdział 36a. Dochodzenie	180
Rozdział 37. Nadzór prokuratora nad postępowaniem przygotowawczym	183
Rozdział 38. Czynności sądowe w postępowaniu przygotowawczym	184
Rozdział 39. Akt oskarżenia	185
Dział VIII. Postępowanie przed sądem pierwszej instancji	188
Rozdział 40. Wstępna kontrola oskarżenia	188
Rozdział 41. Przygotowanie do rozprawy głównej	194
Rozdział 42. Jawność rozprawy głównej	198
Rozdział 43. Przepisy ogólne o rozprawie głównej	200
Rozdział 44. Rozpoczęcie rozprawy głównej	204
Rozdział 45. Przewód sądowy	205
Rozdział 46. Głosy końcowe	211
Rozdział 47. Wyrokowanie	212
Dział IX. Postępowanie odwoławcze	217
Rozdział 48. Przepisy ogólne	217
Rozdział 49. Apelacja	223
Rozdział 50. Zażalenie i sprzeciw	227

Dział X. Postępowania szczególne	229
Rozdział 51. (uchylony).....	229
Rozdział 52. Postępowanie w sprawach z oskarżenia prywatnego.....	230
Rozdział 53. Postępowanie nakazowe	232
Rozdział 54. (uchylony).....	234
Rozdział 54a. Postępowanie przyspieszone.....	234
Dział XI. Nadzwyczajne środki zaskarżenia	239
Rozdział 55. Kasacja	239
Rozdział 55a. Skarga na wyrok sądu odwoławczego.....	245
Rozdział 56. Wznowienie postępowania.....	246
Dział XII. Postępowanie po uprawomocnieniu się orzeczenia	249
Rozdział 57. Podjęcie postępowania warunkowo umorzonego.....	249
Rozdział 58. Odszkodowanie za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie	250
Rozdział 59. Ułaskawienie	253
Rozdział 60. Orzekanie kary łącznej	255
Dział XIII. Postępowanie w sprawach karnych ze stosunków międzynarodowych.....	257
Rozdział 61. Immunitety osób należących do przedstawicielstw dyplomatycznych i urzędów konsularnych państw obcych.....	257
Rozdział 62. Pomoc prawna i doręczenia w sprawach karnych.....	259
Rozdział 62a. Wystąpienie do państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie postanowienia o zatrzymaniu dowodów lub mającego na celu zabezpieczenie mienia.....	263
Rozdział 62b. Wystąpienie państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie orzeczenia o zatrzymaniu dowodów lub mającego na celu zabezpieczenie mienia.....	265
Rozdział 62c. Wystąpienie do państwa członkowskiego Unii Europejskiej o przeprowadzenie czynności dochodzeniowych na podstawie europejskiego nakazu dochodzeniowego	269
Rozdział 62d. Wystąpienie państwa członkowskiego Unii Europejskiej o przeprowadzenie czynności dochodzeniowych na podstawie europejskiego nakazu dochodzeniowego	273
Rozdział 63. Przejęcie i przekazanie ścigania karnego.....	281
Rozdział 64. Wystąpienie o wydanie lub przewóz osób ściganych lub skazanych przebywających za granicą oraz o wydanie przedmiotów	284
Rozdział 65. Wydanie oraz przewóz osób ściganych albo skazanych lub wydanie przedmiotów na wnioski państw obcych.....	286
Rozdział 65a. Wystąpienie do państwa członkowskiego Unii Europejskiej o przekazanie osoby ściganej na podstawie europejskiego nakazu aresztowania	289

Rozdział 65b. Wystąpienie państwa członkowskiego Unii Europejskiej o przekazanie osoby ściganej na podstawie europejskiego nakazu aresztowania	293
Rozdział 65c. Wystąpienie do państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie środka zapobiegawczego.....	302
Rozdział 65d. Wystąpienie państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie orzeczenia wydanego w celu zapewnienia prawidłowego toka postępowania	303
Rozdział 66. Przejęcie i przekazanie orzeczeń do wykonania	307
Rozdział 66a. Wystąpienie do państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie orzeczenia dotyczącego grzywny, nawiązki, świadczenia pieniężnego lub orzeczenia zasądzającego od sprawcy koszty procesu	312
Rozdział 66b. Wystąpienie państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie orzeczenia o karach o charakterze pieniężnym.....	314
Rozdział 66c. Wystąpienie do państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie orzeczenia przepadku	318
Rozdział 66d. Wystąpienie państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie orzeczenia przepadku.....	320
Rozdział 66e. Współpraca z Międzynarodowym Trybunałem Karnym.....	325
Rozdział 66f. Wystąpienie do państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie kary pozbawienia wolności.....	327
Rozdział 66g. Wystąpienie państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie kary pozbawienia wolności.....	331
Rozdział 66h. Wystąpienie do państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie orzeczenia skazującego na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, karę ograniczenia wolności, samoistnie orzeczony środek karny, a także orzeczenia o warunkowym zwolnieniu oraz warunkowym umorzeniu postępowania karnego.....	337
Rozdział 66i. Wystąpienie państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie orzeczenia karnego związanego z poddaniem sprawcy próbie	339
Rozdział 66j. Wystąpienie do państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie europejskiego nakazu ochrony	344
Rozdział 66k. Wystąpienie państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie europejskiego nakazu ochrony	345
Rozdział 67. Przepisy końcowe	348
Dział XIV. Koszty procesu.....	350
Rozdział 68. Przepisy ogólne	350
Rozdział 69. Zwolnienie od kosztów sądowych	356
Rozdział 70. Zasądzenie kosztów procesu	357
Rozdział 71. (uchylony).....	360

Dział XV. Postępowanie karne w sprawach podlegających orzecznictwu sądów wojskowych.....	361
Rozdział 72. Przepisy ogólne.....	361
Rozdział 73. Środki przymusu i postępowanie przygotowawcze	366
Rozdział 74. Postępowanie przed sądem	367
Rozdział 75. (uchylony).....	368
Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Przepisy wprowadzające	
Kodeks postępowania karnego	369
Skorowidz	375

WPROWADZENIE

Joanna Mierzwińska-Lorencka

I. Najważniejsze zmiany dużej nowelizacji procedury karnej z 2019 r.

Komentarz opisuje zmiany w zakresie postępowania karnego, jakie zostały wprowadzone po wejściu w życie nowelizacji Kodeksu postępowania karnego uchwalonej przez Sejm 19.07.2019 r. Zmiany w zakresie postępowania karnego dotyczą szeregu instytucji. Nowelizacja wprowadza wiele rewolucyjnych rozwiązań, które mają na celu usprawnienie postępowania karnego, dostosowanie regulacji procesowych do wyzwań wynikających z rozwoju technologicznego i wyeliminowanie błędów legislacyjnych Kodeksu postępowania karnego. W ramach daleko idącej nowelizacji doszło do ograniczenia zasady bezpośredniości, a także wprowadzono mechanizmy mające zapobiegać zbędnemu powtarzaniu czynności procesowych. Nowelizacja w istotny sposób zmieniła formułę uzasadnień wyroków. Istotne zmiany obejmują również strony postępowania, w tym świadków i pokrzywdzonych, a także pełnomocników procesowych.

1. Wstęp

Ustawa z 19.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1694) ma na celu przyspieszenie i usprawnienie postępowań karnych, zwłaszcza na etapie postępowania sądowego, przeciwdziałanie obstrukcji procesowej stron i zapobieganie zbędnemu powtarzaniu czynności procesowych.

Niniejszy komentarz prezentuje nowe regulacje w zakresie postępowania karnego. Najistotniejsze zmiany dotyczą ograniczenia zasady bezpośredniości na rozprawie głównej, zliberalizowania przepisów o przeprowadzaniu przez sąd dowodów w niezbędnym zakresie, także pod nieobecność stron, doręczeń pism procesowych, postępowania odwoławczego i kasacyjnego, a także postępowania odszkodowawczego w procesie karnym.

2. Zawiadomienie o postępowaniu karnym

W znowelizowanym przepisie art. 21 ustawy z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 1987 ze zm.) – dalej k.p.k. – ustawodawca rozszerzył obowiązek informowania przez prokuratora – m.in. przełożonych lub organów samorządu – o wszczęciu i zakończeniu postępowania, gdy postępowanie toczy się z urzędu przeciwko funkcjonariuszom publicznym, duchownym i członkom zakonów oraz diakonatów, a także osobom będącym członkami samorządów zawodowych. Katalog osób, o których mowa w art. 21 § 1 pkt 1–3 k.p.k., stanowi enumeratywne wyliczenie, co oznacza, że obowiązek zawiadomienia dotyczy jedynie postępowań prowadzonych w stosunku do osób wymienionych w tym przepisie.

3. Skład sądu i spory o właściwość

Zmianie uległ przepis regulujący skład sądu na rozprawie apelacyjnej i kasacyjnej w sytuacji wyroku orzekającego karę dożywotniego pozbawienia wolności. W obecnym brzmieniu przepis ten przewiduje pięcioosobowy skład sądu apelacyjnego lub kasacyjnego także w sytuacji, gdy w środku odwoławczym zawarty jest wniosek o wymierzenie kary dożywotniego pozbawienia wolności. Poprzednio przepis ten odnosił się wyłącznie do sytuacji, gdy apelacja lub kasacja została wniesiona od wyroku orzekającego karę dożywotniego pozbawienia wolności (art. 29 § 2 k.p.k.).

Istotne zmiany wprowadzone zostały w zakresie sporów o właściwość. Przed nowelizacją zgodnie z brzmieniem art. 38 § 1 k.p.k. spór o właściwość dotyczył tylko kwestii rozstrzygnięcia sporów między sądami równorzędnymi. Po zmianie mechanizm rozstrzygnięcia sporów o właściwość jest jednolity i odnosi się do wszystkich rodzajów właściwości oraz sądów wszystkich szczebli.

Zmiana przepisu art. 38 k.p.k. zmierza do wyeliminowania sytuacji, w których samodzielność jurysdykcyjna sądu (art. 8 § 1 k.p.k.) doznaje ograniczenia. Na gruncie dawnego stanu prawnego wykształcił się w orzecznictwie Sądu Najwyższego pogląd o związaniu sądu niższego rzędu postanowieniem sądu wyższego rzędu o stwierdzeniu swojej niewłaściwości na podstawie art. 35 § 1 k.p.k., chyba że w toku dalszego postępowania ujawniły się nowe, istotne okoliczności, mające znaczenie w kwestii właściwości¹. Z kolei jeżeli sądowi wyższego rzędu przekazano sprawę w następstwie wykonania postanowienia sądu niższego, podjętego na podstawie art. 35 § 1 k.p.k., które nie zostało poddane kontroli instancyjnej, uznawano, że sąd wyższego rzędu nie jest związany przekazaniem i może odmówić przyjęcia sprawy do rozpoznania; stanowisko to wiązało sąd niższy².

¹ Postanowienie SN z 10.10.1991 r., I KZP 24/91, OSNKW 1992/1–2, poz. 9.

² S. Steinborn, *Stwierdzenie niewłaściwości rzeczowej sądu – art. 35 k.p.k.*, „Prokuratura i Prawo” 2001/5, s. 63; odmiennie M. Siwek, *Związanie sądów rozstrzygnięciem w przedmiocie właściwości*, „Jurysta” 2001/11, s. 21–23.

Zgodnie ze znowelizowanym art. 38 § 1 k.p.k. spór o właściwość między sądami ma rozstrzygać ostatecznie sąd wyższego rzędu właściwy ze względu na siedzibę sądu, który pierwszy wszczął spór. Spór o właściwość między sądami rejonowymi a okręgowymi rozstrzygać ma sąd apelacyjny, a spór o właściwość między sądem apelacyjnym a innym sądem powszechnym – Sąd Najwyższy.

4. Czynności procesowe

4.1. Orzeczenia, zarządzenia, polecenia

W dodanym przepisie art. 95aa k.p.k. ustawodawca uzupełnił lukę w zakresie procedury związanej ze stosowaniem art. 4 § 2–4 ustawy z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2018 r. poz. 1600 ze zm.) – dalej k.k. Na gruncie uprzednio obowiązujących przepisów brak było tego rodzaju regulacji, co powodowało konieczność stosowania analogii w odniesieniu do właściwości sądu i możliwości wnoszenia środków zaskarżenia na jego rozstrzygnięcia. Zgodnie z brzmieniem wprowadzonego art. 95aa § 1 k.p.k. w sprawach wskazanych w art. 4 § 2–4 k.k. orzeka na posiedzeniu sąd, który wydał wyrok w pierwszej instancji, w trybie Kodeksu postępowania karnego. Ustawodawca precyzuje także zakres badania sądu przy rozpoznawaniu tej kwestii, wskazując, że orzekając w przedmiocie zastosowania art. 4 § 2–4 k.k., sąd bierze pod uwagę czyn objęty wyrokiem i przypisany sprawcy na podstawie ustaleń faktycznych przyjętych za podstawę tego wyroku (art. 95aa § 2 k.p.k.). Chodzi tu o czyn przypisany sprawcy wyrokiem, w granicach jego tożsamości, jednak nie opierając się wyłącznie na znamionach skonkretyzowanych w opisie tego czynu zamieszczonym w wyroku. Opis ten jest bowiem zdeterminowany aktualną treścią przepisu statuującego typ czynu zabronionego, wskazującego na jego ustawowe znamiona, i uległby zmianie, gdyby ten sam czyn w znaczeniu naturalnym przypisano temu samemu sprawcy w razie zmodyfikowania tych znamion w przepisach ustawy karnej. Postanowienie powinno być zatem wydane w oparciu o materiał dowodowy zebrany w sprawie i odpowiednio udokumentowany w aktach tej sprawy³. Na postanowienie sądu przysługuje zażalenie (art. 95aa § 3 k.p.k.).

Istotne zmiany wprowadzone zostały także w treści przepisu art. 100 k.p.k., odnoszącego się do promulgacji i doręczania decyzji procesowych. Przesłaniem wprowadzonych zmian jest likwidacja zbędnych formalizmów, bez znaczenia dla gwarancji procesowych stron i realizacji wszystkich funkcji postępowania karnego, za to uciążliwych w praktyce działania organów procesowych. W § 1a art. 100 k.p.k. wprowadza się możliwość odstąpienia od ogłaszania orzeczenia lub zarządzenia na posiedzeniu jawnym, jeżeli na ogłoszeniu nikt się nie stawił. Wzmiankę o odstąpieniu należy przy tym zamieścić w protokole albo notatce urzędowej z posiedzenia, tak aby nie było wątpliwości, czy decyzja procesowa została należycie

³ Postanowienie SN z 6.08.1998 r., IV KKN 88/98, LEX nr 512146.

promulgowana. Ponadto przewiduje się w wypadku określonym w art. 98 § 2 k.p.k. podanie ustnie najważniejszych powodów rozstrzygnięcia jedynie na wniosek strony obecnej przy ogłoszeniu postanowienia, przy czym obecne strony należy o możliwości złożenia takiego wniosku pouczyć (art. 100 § 6 k.p.k.). Poza tymi uproszczeniami ustawodawca wprowadził korekty merytoryczne przepisów zawartych w art. 100 § 3 i 4 k.p.k., a mianowicie doręczanie wyroków podmiotom uprawnionym do wniesienia środka zaskarżenia, a nie odwoławczego – jak było dotychczas (nie obejmuje to np. sprzeciwu).

4.2. Wprowadzenie możliwości utrwalania przez strony dźwięku z przebiegu posiedzenia

Zgodnie z dotychczasowym brzmieniem przepisu art. 95b § 3 k.p.k. do posiedzeń, które odbywają się jawnie, stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące jawności rozprawy głównej (rozdział 42 k.p.k.). Odesłanie to tworzyło jednak lukę odnoszącą się do możliwości utrwalania przez stronę przebiegu posiedzenia za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięku, albowiem przepis art. 95b § 3 k.p.k. dotyczył posiedzeń, które są jawne zewnętrznie, czyli dostępne dla publiczności. Nowo wprowadzony przepis art. 95b § 1a k.p.k. dotyczy wszystkich posiedzeń, w których mogą uczestniczyć strony, czyli jawnych wewnętrznie. W takich wypadkach sąd na wniosek strony może wyrazić zgodę na utrwalenie przez nią przebiegu posiedzenia za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk. Z tego względu dodano do art. 95b k.p.k. przepis § 1a, przewidujący odpowiednie stosowanie do posiedzeń przepisu art. 358 k.p.k.

4.3. Zasady udziału stron i osób niebędących stronami w posiedzeniu

W regulacji art. 96 § 1 k.p.k. doprecyzowano przesłanki wzięcia przez osoby niebędące stronami udziału w posiedzeniu. Upřednio ustawa uzależniała skorzystanie z tej możliwości od tego, czy ma to znaczenie dla ochrony ich praw lub interesów. Określenie to nie było dostatecznie precyzyjne, obejmowało bowiem szeroką sferę uprawnień opartych wprost na brzmieniu normy, jak też interesów o charakterze prawnym i faktycznym. W obecnym brzmieniu art. 96 § 1 k.p.k. odwołano się w tym zakresie do bardziej jednoznacznego pojęcia interesu prawnego (opartego na prawie; terminu tego używa również art. 152 k.p.k.). Ponadto w przepisie § 2 – w celu rozwiania pojawiających się niekiedy wątpliwości – zawarto wyraźne przesądzenie, że w wypadkach nieobjętych dyspozycją § 1 osób w nim wskazanych nie zawiadamia się o posiedzeniu.

4.4. Porządek czynności procesowych

4.4.1. Pismo procesowe – wymogi formalne

Istotnej zmianie uległa także treść art. 119 § 1 k.p.k., który obliguje stronę składającą pismo procesowe do wskazania w pierwszym piśmie złożonym w sprawie numeru telefonu, telefaksu i adresu poczty elektronicznej lub oświadczenia o ich nieposiadaniu. Powyższa zmiana niewątpliwie usprawni postępowanie i umożliwi zastosowanie subsydiarnego sposobu doręczeń wówczas, gdy z jakichś przyczyn nie będzie możliwe zadośćuczynienie im w tradycyjnej postaci. Organ procesowy będzie bowiem dysponował informacją, czy jest możliwe w danym wypadku skorzystanie z subsydiarnego sposobu doręczeń, czy też nie.

4.4.2. Uzupelnienie braków formalnych

Ustawodawca, biorąc pod uwagę możliwość rozbieżnych interpretacji poprzedniego brzmienia Kodeksu postępowania karnego, opowiedział się za sprecyzowaniem treści art. 120 § 1 k.p.k. przez odwołanie się do „osoby, która wniosła pismo”. W takiej redakcji przepisu nie powinno być zatem wątpliwości co do tego, że chodzi o rzeczywistego autora, a nie mandanta tej osoby.

4.5. Terminy

Istotna zmiana dotyczy obliczania terminów procesowych. W art. 123 § 3 k.p.k. nakazuje się przy obliczaniu terminów procesowych uznawać sobotę za dzień równorzędny z dniem uznanym przez ustawę za dzień wolny od pracy.

4.6. Doręczenia

Dążąc do usprawnienia i przyspieszenia postępowania, nowelizacja Kodeksu postępowania karnego wprowadza możliwość doręczania wezwań, zawiadomień oraz innych pism, od których daty doręczenia biegną terminy, także przez organ procesowy dokonujący czynności procesowej – w toku tej czynności (art. 131 § 1 pkt 3 k.p.k.), a ponadto w sprawach, w których jest wielu pokrzywdzonych, dopuszcza się powiadomienie ich o przysługujących im uprawnieniach także za pomocą strony internetowej sądu lub prokuratury (art. 131 § 2 k.p.k.).

Dodany § 1a do art. 132 k.p.k. umożliwi natomiast doręczanie pism organów procesowych na adres skrzytek pocztowych. Skoro uczestnik postępowania może podać dowolny adres dla doręczeń, to nie powinno być przeszkód do wskazania przez niego zamiast tego adresu skrytki pocztowej. Niejednokrotnie korzystanie ze skrytki pocztowej jest wygodniejsze, a nawet może być praktyczną koniecznością,

np. w wypadku, gdy strona zamieszkuje w jednym mieszkaniu z przeciwnikiem procesowym. Konsekwencją tej zmiany była modyfikacja art. 139 § 1 k.p.k. o odpowiednim zastosowaniu przepisu do strony, która zgłosiła wniosek o dokonywanie doręczeń na adres oznaczonej skrytki pocztowej.

Nowelizacja art. 133 k.p.k. rozszerza także zakres zastosowania instytucji pełnomocnika pocztowego na uczestników postępowania, którzy ze względu na stan zdrowia nie mają możliwości lub w znacznym stopniu utrudnione osobiste odebranie pisma w placówce pocztowej (art. 133 § 2a k.p.k.). Stwierdzenie, że stan zdrowia osoby, która udzieliła pełnomocnictwa pocztowego do odbioru przesyłek pocztowych w placówce pocztowej, uniemożliwia lub w znacznym stopniu utrudnia osobiste odebranie pisma pozostawionego w placówce pocztowej, ma następować na podstawie zaświadczenia lekarza wystawionego, na czas określony albo bezterminowo (w zależności od stanu zdrowia tej osoby), na wniosek osoby upoważnionej na podstawie tego pełnomocnictwa (art. 133 § 2b k.p.k.). Formę zaświadczenia oraz jego wzór, jeżeli jest wystawiane w formie papierowej, ma określić w drodze rozporządzenia Minister Sprawiedliwości (art. 133 § 2c k.p.k.). Nie jest to bowiem materia ustawowa, a regulacje w tym przedmiocie mają charakter szczegółowy i porządkowy.

4.7. Protokoły

Uzasadnieniem zmiany treści art. 148a k.p.k. jest – podobnie jak w przypadku art. 119 § 1 k.p.k. – ułatwienie późniejszego kontaktu z osobami, które uczestniczą w czynności protokołowanej. Dane dotyczące miejsca zamieszkania, miejsca pracy, numeru telefonu lub faksu oraz adresu poczty elektronicznej wymienionych osób znajdują się w załączniku, o którym mowa w tym przepisie.

5. Dowody

Nowelizacja poszerzyła katalog przesłanek oddalenia wniosku dowodowego o sytuację, w której wniosek dowodowy został złożony po zakreślonym przez organ procesowy terminie, o którym strona składająca wniosek została zawiadomiona (art. 170 § 1 pkt 6 k.p.k.). Termin z art. 170 § 1 pkt 6 k.p.k. nie dotyczy terminów ustawowych do składania wniosków dowodowych (np. art. 338 § 1 k.p.k.), a wyłącznie terminów zakreślonych przez organ procesowy (ustalanych przez ten organ). Autorzy projektu podkreślają, że przepis art. 170 § 1 pkt 6 k.p.k. wpisuje się w założenia obowiązującego modelu procesu karnego, łączącego w sobie cechy kontradyktoryjności i inkwizycyjności, a jednocześnie służy zapewnieniu sprawności postępowania i chroni przed nieuzasadnionym przewlekaniem przez strony jego biegu. Na straży nadrzędności zasady prawdy materialnej ma stać z kolei dodany przepis art. 170 § 1a k.p.k., który ma wyłączyć możliwość oddalenia wniosku dowodowego na podstawie art. 170 § 1 pkt 5 lub 6 k.p.k. i tym samym obligować

do jego uwzględnienia niezależnie od tego, w jakim terminie został złożony, jeżeli okoliczność, która ma być udowodniona, ma istotne znaczenie dla ustalenia, czy został popełniony czyn zabroniony, czy stanowi on przestępstwo i jakie, czy czyn zabroniony został popełniony w warunkach, o których mowa w art. 64 lub 65 k.k., lub czy zachodzą warunki do orzeczenia pobytu w zakładzie psychiatrycznym na podstawie art. 93g k.k.

6. Środki przymusu

Zgodnie z art. 293 § 3 k.p.k. na postanowienie w przedmiocie zabezpieczenia przysługuje zażalenie. Regulacja taka może skłaniać, i w praktyce często tak się dzieje, do mnożenia przez strony wniosków o zastosowanie zabezpieczenia lub jego uchylenie, podczas gdy stanowisko organu procesowego zostało już wyrażone, poddane następnie kontroli procesowej, a nie nastąpiła zmiana okoliczności sprawy. Notoryczne ponawianie wniosków w takich okolicznościach prowadzi do istotnych trudności w procedowaniu, sprowadzających się zwłaszcza do konieczności ciągłego przesyłania akt między sądem pierwszej instancji a sądem odwoławczym. Aby temu zapobiec, ustawodawca dodał w § 3 art. 293 k.p.k. adnotację o odpowiednim stosowaniu w takiej sytuacji przepisu art. 254 § 2 k.p.k., wprowadzającego w tym zakresie ograniczenia co do wniosków dotyczących środka zapobiegawczego. Przepis art. 254 § 2 k.p.k. stanowi, że na postanowienie w przedmiocie wniosku oskarżonemu zażalenie przysługuje tylko wtedy, gdy wniosek został złożony po upływie co najmniej 3 miesięcy od dnia wydania postanowienia w przedmiocie środka zapobiegawczego. Odpowiednie stosowanie tego przepisu oznaczać będzie, że oskarżony może zaskarżyć postanowienie w przedmiocie zabezpieczenia majątkowego (odmowy uchylenia, zmiany zabezpieczenia, odmowy zmiany zabezpieczenia) tylko wtedy, gdy jego wniosek o uchylenie lub zmianę zabezpieczenia został złożony po upływie co najmniej 3 miesięcy od dnia wydania postanowienia w przedmiocie środka zabezpieczającego (czy to z urzędu, czy na wniosek). Dotychczas oskarżony mógł w każdej chwili składać wniosek o uchylenie lub zmianę zabezpieczenia i zaskarżać każdą decyzję w tym przedmiocie.

7. Postępowanie przygotowawcze

Nowelizacja dokonała zmiany treści art. 299a § 2 k.p.k., co ma na celu usprawnienie sposobu powiadamiania pokrzywdzonego o sposobie zakończenia sprawy. Przepis art. 299a k.p.k. stanowi implementację art. 3 ust. 3 oraz art. 20 lit. c dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE z 25.10.2012 r. ustanawiającej normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępującej decyzję ramową Rady 2001/220/WSiSW (Dz.Urz. UE L 315, s. 57). Jest on uwarunkowany wyłącznie interesem pokrzywdzonego. Z tego względu doręczenie to

jest stosowane wyłącznie na wniosek pokrzywdzonego oraz – ze względu na sposób doręczenia (uprzednio listem zwykłym) – nie jest wymagane potwierdzenie dostarczenia informacji do pokrzywdzonego.

8. Postępowanie przed sądem pierwszej instancji

8.1. Wstępna kontrola aktu oskarżenia

W art. 340 § 2a k.p.k., dotyczącym orzekania przypadku, rozszerzono katalog podmiotów, którym przysługuje zażalenie, o osobę, od której przedmioty te odebrano lub która zgłosiła do nich roszczenie. Nawiązuje to do regulacji art. 323 § 2 k.p.k., traktującej o zaskarżeniu postanowienia dotyczącego dowodów rzeczowych.

Nowelizacja skorygowała również dotychczasowe brzmienie art. 342 § 1 k.p.k., określającego treść wyroku warunkowo umarzającego postępowanie. Ponieważ warunkowe umorzenie wymaga przypisania sprawcy konkretnego czynu oraz stwierdzenia jego winy, należy – analogicznie jak w wypadku wyroku skazującego – posługiwać się określeniami „czyn przypisany oskarżonemu” oraz „jego kwalifikacja prawna”.

W art. 343 § 5a k.p.k. ustawodawca uzupełnił treść normatywną tego przepisu o odwołanie się do pouczenia obecnego oskarżonego, gdyż dotychczasowe brzmienie mogło nasuwać w istocie irracjonalny wniosek o konieczności pouczenia w przepisanej przez prawo procesowej formie oskarżonego w każdym wypadku. Celem tego przepisu jest zaś dokonanie pouczenia bezpośrednio przed wydaniem wyroku, skierowanego do oskarżonego, który stawił się na rozprawę lub posiedzenie.

Ponadto w wyniku nowelizacji dodano przepis art. 343b k.p.k., który umożliwia wydawanie postanowień o nieuwzględnieniu wniosków, o których mowa w art. 335, art. 336 § 1 oraz art. 338a k.p.k., również na posiedzeniu, o którego terminie nie zawiadomiono uczestników uprawnionych do stawiennictwa. Jeżeli bowiem sąd stwierdził brak ustawowych podstaw do uwzględnienia wniosku, a w wyniku tego sprawa zostanie skierowana do rozpoznania na rozprawie głównej, na której interesy procesowe wszystkich stron zostały należycie zabezpieczone, nie ma procesowej potrzeby zawiadamiania stron o terminie posiedzenia, na którym ma być podjęta taka negatywna decyzja. Zawiadamianie takie w tej sytuacji należy uznać za zupełnie zbędne, a przy tym przedłużające tok postępowania.

8.2. Przewód sądowy

Dążąc do zmniejszenia obciążenia sędziów, nowelizacja Kodeksu postępowania karnego wprowadziła przepisy, których celem jest wyeliminowanie możliwości lub obowiązku dokonywania niektórych czynności bez istotnego znaczenia dla gwarancji procesowych stron. Jedną z tych zmian jest modyfikacja art. 394 k.p.k.

Po pierwsze, zrównuje się tryb uznania za ujawnione danych dotyczących osoby oskarżonego oraz wyników wywiadu środowiskowego z innymi dokumentami. Ustawa nie uzależniała tego uprawnienia uczestników od tego, czy treść wskazanych dokumentów była im znana i czy mogli uprzednio zapoznać się z tą treścią. Z dość niejasnych względów uprawnienia do żądania odczytania tych dokumentów nie miał oskarżyciel. Ponadto zakłada się w § 2 ustanowić ogólną regułę, że protokoły i dokumenty podlegające odczytaniu na rozprawie odczytuje się na wniosek strony, która nie miała możliwości zapoznania się z ich treścią, lub gdy sąd uzna to za niezbędne. W pozostałych sytuacjach protokoły te i dokumenty są uznawane z mocy prawa za ujawnione bez potrzeby wymieniania ich w treści protokołu (art. 405 § 2 k.p.k.). Ponadto ustawodawca uznał za celowe zlecenie przez przewodniczącego czynności odczytania protokołów lub innych dokumentów protokolanowi (art. 394a k.p.k.).

Kolejnym przejawem likwidacji zbędnego formalizmu procesowego jest modyfikacja zasad zapoznawania się składu orzekającego z dowodami rzeczowymi. Uznając, że co do zasady obowiązywać w tym zakresie powinna zasada bezpośredniego zapoznania się z dowodem rzeczowym, nawet gdyby właściwości danego dowodu na to zezwalały. Chodzi zwłaszcza o sytuacje, w których znaczenie i wiarygodność tego dowodu nie są przez strony kwestionowane, np. łom użyty do dokonania włamania, który był poddany badaniom mechanicznym, a oskarżony potwierdza, że tym przedmiotem posłużył się do dokonania czynu zabronionego. W takiej sytuacji sprowadzenie tego przedmiotu na salę rozpraw i nakazanie zapoznania się z nim przez członków składu orzekającego należałoby uznać za zbędny formalizm. Uprzednio ustawa procesowa obligowała sąd do postąpienia tak w każdym wypadku. Obecnie art. 395 k.p.k. wskazuje, że oględzin dowodów rzeczowych sprowadzonych na salę rozpraw sąd dokonuje na wniosek strony lub gdy uzna to za niezbędne, w szczególności w celu zbadania właściwości tego przedmiotu. Podobne zmiany zakłada się w odniesieniu do zapoznania się przez skład orzekający z dowodem rzeczowym, którego sprowadzenie na salę rozpraw – ze względu na właściwości tego dowodu – napotyka na trudności. W razie gdy strona wniosła o sprowadzenie dowodu rzeczowego lub sąd uznał to za niezbędne, wyznacza się do tej czynności sędziego ze składu albo sąd wezwany. Zasady te mają być odpowiednio stosowane w razie dopuszczenia dowodu z oględzin (dodany art. 396 § 1a k.p.k.).

Biorąc pod uwagę aspekty praktyczne, ustawodawca zdecydował się na wydłużenie maksymalnego czasu przerwy w rozprawie do 42 dni. Obowiązujący na gruncie poprzedniego stanu prawnego 35-dniowy czas przerwy na rozprawie utrudniał postępowanie w wielu sprawach, zwłaszcza tych skomplikowanych i obszernych, w których brak było możliwości koncentracji terminów.

Zmiana przepisu art. 405 k.p.k. wprowadza z kolei regułę, że z chwilą zamknięcia przewodu sądowego są ujawnione bez odczytywania wszystkie protokoły i dokumenty podlegające odczytaniu na rozprawie, które nie zostały odczytane (art. 405 § 2 k.p.k.). Są to dokumenty wskazane przez oskarżyciela w akcie oskarżenia jako

dowody, których przeprowadzenia na rozprawie głównej się on domaga (z wyjątkiem tych, co do których sąd oddalił wnioski dowodowe), wskazane we wniosku dowodowym strony, który został uwzględniony, oraz dopuszczone przez sąd z urzędu (art. 405 § 3 k.p.k.). O ujawnieniu bez odczytywania protokołów i dokumentów zamieszcza się wzmiankę w protokole rozprawy (art. 405 § 4 k.p.k.).

Analogicznie jak w wypadku zmian wprowadzanych w art. 100 k.p.k., w celu likwidacji zbędnego formalizmu procesowego ustawodawca zakłada odstąpienie od obowiązkowego podawania ustnie po ogłoszeniu wyroku przez przewodniczącego lub jednego z członków składu orzekającego najważniejszych powodów wyroku, jeżeli na ogłoszeniu nikt się nie stawiał. Ustne przedstawienie powodów wyroku w takiej sytuacji nie ma bowiem ani waloru informacyjnego, ani wychowawczego. Jest to czynność bez znaczenia dla gwarancji procesowych stron i realizacji wszystkich funkcji postępowania karnego.

8.3. Wyrokowanie

Dążąc do ograniczenia konieczności odczytywania długich orzeczeń, ustawodawca wprowadził w art. 418 § 1b k.p.k. regulację, wedle której, jeżeli ze względu na obszerność wyroku jego ogłoszenie wymagałoby zarządzenia przerwy lub odroczenia rozprawy, przewodniczący, ogłaszając wyrok, może poprzestać na zwięzłym przedstawieniu rozstrzygnięcia sądu oraz zastosowanych przepisów ustawy karnej. Pełne gwarancje procesowe stron ma zapewnić wymóg uprzedzenia stron przez przewodniczącego, przed ogłoszeniem wyroku, o takim sposobie ogłoszenia jego wyroku i o przyczynie tego stanu rzeczy oraz pouczenia o możliwości zapoznania się z pełną treścią wyroku po jego ogłoszeniu w sekretariacie sądu.

Analogicznie jak w wypadku zmian wprowadzanych w art. 100 k.p.k., w celu likwidacji zbędnego formalizmu procesowego odstąpiono od obowiązkowego podawania ustnie po ogłoszeniu wyroku przez przewodniczącego lub jednego z członków składu orzekającego najważniejszych powodów wyroku, jeżeli na ogłoszeniu nikt się nie stawiał.

Ustawodawca wprowadził także modyfikacje w zakresie udziału stron w posiedzeniu, co ma przyspieszyć i usprawnić postępowanie. Zgodnie ze zmienionym brzmieniem art. 420 § 3 k.p.k. strony mają prawo wziąć udział w posiedzeniu, jeżeli jego przedmiotem jest rozstrzygnięcie co do przypadku albo dowodów rzeczowych. Brak powiadomienia o terminie posiedzenia w przedmiocie innym niż uzupełnienie wyroku co do przypadku albo dowodów rzeczowych nie narusza żadnych praw uczestników postępowania – stron, przede wszystkim dlatego, że o efektach posiedzenia (treści postanowienia) będą poinformowani. Otrzymają bowiem odpis postanowienia, na które przysługuje zażalenie, a w posiedzeniu mogą uczestniczyć, jeżeli się stawiają.

9. Zmiany w postępowaniu odwoławczym

Ustawodawca rozszerzył katalog postanowień wydawanych w toku postępowania odwoławczego, które są zaskarżalne do innego składu tego sądu, o postanowienie o zawieszeniu postępowania. Postanowienie to, choć nie kończy postępowania, to jednak z reguły na dłuższy czas wstrzymuje jego bieg, co może szkodzić procesowym interesom wszystkich stron. Zasadne byłoby w związku z tym umożliwienie spowodowania kontroli procesowej tego postanowienia wydanego przez sąd odwoławczy. Ponadto z uwagi na mniejszą wagę postanowień o nałożeniu kary porządkowej lub w przedmiocie kosztów procesu umożliwiono rozpoznawanie zażaleń na nie w drugiej instancji również w składzie jednego sędziego (art. 426 § 2 k.p.k.).

Z uwagi na fakt, że ustawodawca określił szerokie i pierwszoplanowe pole dla inicjatywy dowodowej stron z zachowaniem priorytetowego znaczenia zasady prawdy materialnej, systemową konsekwencją jest normatywne ograniczenie zakresu podnoszonych przez strony zarzutów stawianych rozstrzygnięciu pierwszoinstancyjnemu. W dodanym art. 427 § 3a k.p.k. ustawodawca postanowił ograniczyć możliwość stawiania sądowi pierwszej instancji w środku odwoławczym zarzutu nieprzeprowadzenia dowodu z urzędu tylko do dowodów odnoszących się do okoliczności mających istotne znaczenie dla ustalenia, czy został popełniony czyn zabroniony, czy stanowi on przestępstwo i jakie, czy czyn zabroniony został popełniony w warunkach, o których mowa w art. 64 lub 65 k.k., lub czy zachodzą warunki do orzeczenia pobytu w zakładzie psychiatrycznym na podstawie art. 93g k.k.

Przed nowelizacją unormowania ustawy procesowej w odniesieniu do zaskarżania uzasadnień orzeczeń były zbyt lakoniczne, a przez to budzące wątpliwości interpretacyjne. Zgodnie z art. 425 § 2 zdanie trzecie k.p.k. przedmiotem zaskarżenia może być również samo uzasadnienie orzeczenia. Na mocy art. 437 § 1 k.p.k. do rozpoznania środka odwoławczego od uzasadnienia orzeczenia stosowało się odpowiednio przepis, że po rozpoznaniu środka odwoławczego sąd orzeka o utrzymaniu w mocy, zmianie lub uchyleniu zaskarżonego orzeczenia w całości lub w części. Kwestie te ustawodawca rozstrzygnął obecnie w ten sposób, że uchylił odsyłający przepis art. 437 § 1 zdanie drugie k.p.k. oraz dodał nowy art. 443a k.p.k., który ma całościowo uregulować przedmiotowe zagadnienie. W § 1 tego ostatniego artykułu jednoznacznie przesądzono, że do zaskarżenia uzasadnienia orzeczenia stosuje się odpowiednio względne przyczyny odwoławcze z art. 438 k.p.k. i bezwzględną przyczynę odwoławczą wskazaną w art. 440 k.p.k. Jeżeli chodzi o względne przyczyny odwoławcze z art. 438 k.p.k., to z reguły chodzić będzie o obrazę przepisów postępowania (pkt 2), niekiedy również o błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę uzasadnienia (pkt 3), jeżeli jednocześnie nie mógł on mieć wpływu na treść orzeczenia. Z kolei stosownie do odpowiednio stosowanego art. 440 k.p.k., jeżeli utrzymanie uzasadnienia w mocy

byłoby rażąco niesprawiedliwe, podlega ono niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów zmianie na korzyść oskarżonego. W dodanym art. 443a § 2 k.p.k. przesądzono, że środkiem odwoławczym od uzasadnienia orzeczenia jest zażalenie, jeżeli nie wniesiono apelacji. W razie wniesienia apelacji i zażalenia sąd odwoławczy rozpoznaje zażalenie łącznie z apelacją. Oznacza to, że zasadniczo sąd odwoławczy wydaje w wyniku rozpoznania środka odwoławczego od uzasadnienia postanowienie, zaś jeżeli zaskarżono apelacją wyrok oraz uzasadnienie, jak również w razie łącznego rozpoznania zażalenia i apelacji od wyroku – wyrok (art. 456 k.p.k.). Wprowadzony do Kodeksu postępowania karnego przepis art. 443a § 3 k.p.k. statuuje uprawnienie stron do wzięcia udziału w posiedzeniu sądu odwoławczego rozpoznającego zażalenie. W stosunku do oskarżonego pozbawionego wolności stosuje się odpowiednio przepis art. 451 k.p.k. w zakresie sprowadzenia go na posiedzenie. Z kolei art. 443a § 4 k.p.k. przesądza o rozstrzygnięciach sądu *a quem* po rozpoznaniu środka odwoławczego od uzasadnienia orzeczenia w ten sposób, że może on utrzymać w mocy lub zmienić zaskarżone uzasadnienie w całości lub w części.

Postulowana przez praktykę zmiana przepisów § 3 w art. 442 k.p.k. ma służyć wyeliminowaniu przypadków wpływania sądu odwoławczego na treść wyroków wydawanych w pierwszej instancji. Zapatrywania sądu odwoławczego nie mogą prowadzić do wydania wyroku o określonej treści czy wymierzenia określonej kary. Zakaz formułowania tego rodzaju „wskazań” został jasno wyartykułowany w zmienionym § 3.

Znowelizowany art. 452 § 2 k.p.k. przewiduje wprowadzenie dodatkowej podstawy oddalenia przez sąd odwoławczy wniosku dowodowego, jeżeli dowód nie był powołany przed sądem pierwszej instancji, mimo że składający wniosek mógł go wówczas powołać lub okoliczność, która ma być udowodniona, dotyczy nowego faktu, niebędącego przedmiotem postępowania przed sądem pierwszej instancji, a składający wniosek mógł go wówczas wskazać. Regulacja ta ma zapewniać skoncentrowanie postępowania dowodowego na etapie postępowania pierwszoinstancyjnego, co sprzyja sprawności postępowania i właściwie realizuje standard dwuinstancyjności postępowania karnego. Wzorem regulacji art. 170 § 1a oraz art. 427 § 3a k.p.k. wyłączona jest możliwość oddalenia wniosku dowodowego na podstawie art. 452 § 2 pkt 2 k.p.k., jeżeli okoliczność, która ma być udowodniona, w granicach rozpoznania sprawy przez sąd odwoławczy, ma istotne znaczenie dla ustalenia, czy został popełniony czyn zabroniony, czy stanowi on przestępstwo i jakie, czy czyn zabroniony został popełniony w warunkach, o których mowa w art. 64 lub 65 k.k., lub czy zachodzą warunki do orzeczenia pobytu w zakładzie psychiatrycznym na podstawie art. 93g k.k. (art. 452 § 3 k.p.k.).

Ustawodawca ograniczył także zakres zakazu *ne peius* w sądzie odwoławczym w odniesieniu do skazania w instancji odwoławczej po rozpoznaniu apelacji od warunkowego umorzenia postępowania, a także wymierzenia przez sąd odwoławczy kary dożywotniego pozbawienia wolności. Należy zaznaczyć, że warunkowe umorzenie postępowania, mimo że z formalnego punktu widzenia

nie jest skazaniem, to jednak wymaga jednoznacznego stwierdzenia popełnienia przez sprawcę czynu wyczerpującego ustawowe znamiona oraz jego winy (art. 66 § 1 k.k.). Z kolei w razie stwierdzenia przez sąd apelacyjny zasadności wymierzenia oskarżonemu kary dożywotniego pozbawienia wolności nie widać dostatecznych podstaw do tego, aby zobowiązywać do takiego rozstrzygnięcia sąd okręgowy, który uprzednio nie znalazł ku temu podstaw, w ponownym postępowaniu.

10. Zmiany w postępowaniu kasacyjnym

Zmiana w przepisie art. 526 § 2 k.p.k. daje możliwość sporządzenia kasacji przez adwokata lub radcę prawnego, niebędącego obrońcą lub pełnomocnikiem w sprawie. Zmiana ta stanowi wykonanie wyroku TK z 21.06.2016 r., SK 2/15, OTK-A 2016, poz. 45. Wyrokiem tym Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że art. 526 § 2 k.p.k. w zakresie, w jakim wyłącza możliwość sporządzenia i podpisania kasacji we własnej sprawie przez adwokata bądź radcę prawnego, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.).

Nowelizacja § 5 w art. 535 k.p.k. stanowi z kolei wyraz realizacji postulatu praktyków. W aktualnym brzmieniu przepis ten dopuszcza możliwość uwzględnienia kasacji oczywiście zasadnej w całości na posiedzeniu bez udziału stron. Przemawiają za nią przede wszystkim zasady ekonomiki procesowej. Nowelizacja ta w znacznym stopniu przyśpieszy postępowania zawisłe przed Sądem Najwyższym. Jednocześnie przepis w obecnym brzmieniu nie naruszy gwarancji procesowych stron postępowania.

Z uwagi na rozbieżności w orzecznictwie w kwestii odpowiedniego stosowania art. 455a k.p.k. ustawodawca zdecydował się na dodanie do ustawy procesowej regulacji art. 537a k.p.k., który jednoznacznie przesądza, że w postępowaniu kasacyjnym nie można uchylić wyroku sądu odwoławczego z tego powodu, że jego uzasadnienie nie spełnia wymogów określonych w art. 457 § 3 k.p.k.

11. Postępowanie po uprawomocnieniu się orzeczenia

Ustawa z 8.12.2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. z 2019 r. poz. 825) wprowadziła w art. 89 i n. nowy ekstraordynaryjny środek zaskarżenia w postaci skargi nadzwyczajnej. Należy zwrócić uwagę na to, że mimo podobnego do kasacji charakteru prawnego skargi nadzwyczajnej oraz skutków zastosowania tej instytucji oskarżony nie miał prawa do ubiegania się o odszkodowanie za niesłuszne skazanie w trybie przepisów rozdziału 58 k.p.k. Zastosowanie skargi nadzwyczajnej nie było bowiem wymienione w przepisie art. 552 § 1 k.p.k. W związku z tym ustawodawca uzupełnił w art. 552 § 1 k.p.k. przesłanki ubiegania się o odszkodowanie oraz zadośćuczynienie o zastosowanie instytucji skargi nadzwyczajnej.

Wprowadzone w wyniku nowelizacji nowe regulacje art. 554 § 2a i 2b k.p.k. mają na celu wzmocnienie ochrony interesów majątkowych Skarbu Państwa w postępowaniu odszkodowawczym i jednoznaczne wskazanie, który z organów państwa odpowiada za ich ochronę w danym postępowaniu. Dodane w art. 554 k.p.k. § 2a i § 2b uzupełniają katalog stron postępowania o Skarb Państwa oraz określają, który z organów powinien reprezentować Skarb Państwa w danym postępowaniu. Zakłada się, by organem reprezentującym Skarb Państwa był:

- 1) prezes sądu, w którym wydano ostatecznie orzeczenie kończące postępowanie w przedmiocie odpowiedzialności karnej, stosowania środka zapobiegawczego, środka zabezpieczającego lub zatrzymania, albo
- 2) prezes sądu pierwszej instancji, w którym wydano zmienione orzeczenie – jeżeli zmieniono orzeczenie sądu pierwszej instancji i zastosowano środek, w związku z którym nie przysługuje odszkodowanie w myśl niniejszego rozdziału, albo
- 3) organ, który dokonał zatrzymania – jeżeli sąd uwzględnił zażalenie na zatrzymanie albo jeżeli sąd nie rozpoznawał zażalenia na zatrzymanie.

12. Podsumowanie

Nowelizacja Kodeksu postępowania karnego w zamierzeniu ustawodawcy przyczyni się do usprawnienia postępowania karnego oraz pozwoli na dostosowanie regulacji procesowych do wyzwań wynikających z rozwoju technologicznego. W szczególności chodzi o rezygnację ze zbędnego formalizmu procesowego, wprowadzenie ułatwień dla uczestników postępowania związanych z udziałem w nim, zapobieżenie obstrukcji procesowej stron i szersze zabezpieczenie interesu społecznego w postępowaniu. Wprowadzone przepisy w znacznym stopniu wpływają na ograniczenie zasady bezpośredniości na rozprawie głównej, jednak w takim stopniu, w którym nie będzie ono mieć negatywnego wpływu na prawidłowość ustaleń faktycznych. Nowelizacja przewiduje także mechanizmy przyspieszenia prowadzenia postępowań przygotowawczych, szczególnie w skomplikowanych sprawach, w których występuje wielu pokrzywdzonych.

II. Nowe obowiązki stron, pełnomocników procesowych oraz sądu w związku z nowelą k.p.k. z 2019 r.

Komentarz opisuje zmiany w zakresie obowiązków i uprawnień stron, pełnomocników procesowych, świadków, biegłych oraz sądu, jakie zostały wprowadzone po wejściu w życie nowelizacji Kodeksu postępowania karnego uchwalonej przez Sejm 19.07.2019 r. Zmiany w zakresie uprawnień procesowych stron, pełnomocników i innych podmiotów występujących w procesie karnym podyktowane były m.in. urealnieniem zasady równości broni między stroną bierną i czynną procesu, ogólnym usprawnieniem postępowania karnego, a także koniecznością dostosowania regulacji kodeksowych do wyzwań wynikających z rozwoju technologicznego.

1. Wstęp

Ustawa z 19.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1694) ma na celu przyspieszenie i usprawnienie postępowań karnych, zwłaszcza na etapie postępowania sądowego, przeciwdziałanie obstrukcji procesowej stron i zapobieganie zbędnemu powtarzaniu czynności procesowych.

Niniejszy komentarz prezentuje zmiany w zakresie nowych obowiązków i uprawnień stron, pełnomocników procesowych, sądu oraz innych podmiotów występujących w procesie karnym. Najistotniejsze z nich dotyczą wydłużenia terminu do cofnięcia wniosku o ściganie, uszczegółowienia zasad wnoszenia subsydiarnego aktu oskarżenia, nowych uprawnień oskarżycieli posiłkowych, poszerzenia zakresu odesłań z przepisów dotyczących obrońcy w stosunku do pełnomocników oraz wprowadzenia terminu do przesłuchania pokrzywdzonego w charakterze świadka i doprecyzowania zasad przesłuchiwanie małoletniego pokrzywdzonego. Zmianie uległy także zasady w zakresie udostępniania akt biegłym. Ustawodawca wprowadził możliwość odstąpienia od przesłuchania pokrzywdzonego w postępowaniu przygotowawczym, poszerzył obowiązek informacyjny wobec oskarżonego i doprecyzował zasady udziału pokrzywdzonego w rozprawie

2. Realizacja dyrektywy 2013/48/UE oraz dyrektywy 2016/343

W ustawie znowelizowano odnośnik 1 do tytułu ustawy podstawowej celem wskazania, że Kodeks postępowania karnego realizuje postanowienia dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/343 z 9.03.2016 r. w sprawie wzmocnienia

niektórych aspektów domniemania niewinności i prawa do obecności na rozprawie w postępowaniu karnym (Dz.Urz. UE L 65, s. 1) oraz dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2013/48/UE z 22.10.2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności (Dz.Urz. UE L 294, s. 1). Deklarację podobnej treści wprowadziła już ustawa z 10.01.2018 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 201). Ustawodawca założył, że obecne uregulowanie dostępu do adwokata lub radcy prawnego w postępowaniu karnym spełnia wymogi dyrektywy 2013/48/UE, niemniej w piśmiennictwie podnosi się szereg zastrzeżeń co do wywiązania się Polski z jej implementacji⁴.

3. Wydłużenie terminu do cofnięcia wniosku o ściganie

Nowelizacja wydłużyła w sposób zasadniczy termin do cofnięcia wniosku o ściganie do momentu zamknięcia przewodu sądowego na pierwszej rozprawie głównej (art. 12 § 3 k.p.k.). Oznacza to, że pokrzywdzony ma prawo cofnąć wniosek o ściganie nawet po przeprowadzeniu wszystkich dowodów, a przed zamknięciem przewodu sądowego na pierwszej rozprawie głównej. Nadal niezbędna do cofnięcia wniosku jest zgoda oskarżyciela publicznego, przy czym ustawodawca doprecyzował, że jeżeli powodem uzyskania wniosku jest wyłącznie uprzedzenie przez sąd stron o możliwości zakwalifikowania czynu według innego przepisu prawnego przewidującego ściganie, uzyskanie wniosku należy wówczas do sądu (art. 12 § 1a k.p.k.).

4. Oskarżyciel posiłkowy

4.1. Nowe zasady wnoszenia subsydiarnego aktu oskarżenia

Nowelizacja wprowadziła modyfikacje w zakresie przesłanek oskarżenia subsydiarnego. Sprowadzają się one, po pierwsze, do przywrócenia regulacji umożliwiających prokuratorowi nadrzędnemu pełniejszą kontrolę nad prawidłowością decyzji prokuratora niższego rzędu dotyczącej ponownej odmowy wszczęcia

⁴ *Prawo dostępu do obrońcy w świetle prawa europejskiego*, red. B. Grabowska-Moroz, Warszawa 2018; T. Koncewicz, A. Podolska, *Dostęp do adwokata w postępowaniu karnym. O standardach i kontekście europejskim*, „Palestra” 2017/9, s. 9–22.

lub umorzenia postępowania przygotowawczego. Jak wskazano w uzasadnieniu nowelizacji, chodzi o to, by ewentualne usterki tej decyzji, formalne lub merytoryczne, ze szczególnym uwzględnieniem wykonania wytycznych sądu uchylającego poprzednio wydane postanowienie, mogły być usunięte już na tym etapie postępowania. W przeciwnym wypadku niezasadna ponowna odmowa wszczęcia postępowania lub jego umorzenie warunkowałyby wniesienie subsydiarnego aktu oskarżenia przez pokrzywdzonego. Niejednokrotnie mogłoby się to okazać niepotrzebne, jeżeli w wyniku instancyjnej kontroli postanowienia przez prokuratora nadrzędnego kwestie te zostałyby wyjaśnione w postępowaniu przygotowawczym, a w takim wypadku również prokurator mógłby wnieść akt oskarżenia do sądu. Tym samym ustawodawca powrócił do modelu zaskarżania postanowień o odmowie wszczęcia postępowania przygotowawczego lub jego umorzeniu, funkcjonującego w polskiej procedurze do 2007 r. Po drugie, do art. 55 k.p.k. dodano przepis § 2a, wedle którego o wniesieniu subsydiarnego aktu oskarżenia sąd ma zawiadamiać innych znanych mu pokrzywdzonych. Ma to zapewnić faktyczną możliwość przyłączenia się do postępowania innego pokrzywdzonego tym samym czynem (art. 55 § 3 k.p.k.). Po trzecie, w art. 55 § 4 k.p.k. ustawodawca zaniechał różnicowania uprawnień procesowych pokrzywdzonych tym samym czynem w uzależnieniu od tego, który z nich wniósł subsydiarny akt oskarżenia. W razie wstąpienia prokuratora do sprawy wszczętej na podstawie aktu oskarżenia wniesionego przez oskarżyciela posiłkowego, a następnie cofnięcia przez oskarżyciela publicznego aktu oskarżenia skuteczność tego aktu ma być uzależniona nie tylko od zgody pokrzywdzonego, który wniósł subsydiarny akt oskarżenia, lecz także od zgody pokrzywdzonego, który przyłączył się do postępowania. Zmiana ta jest istotna o tyle, że każdy pokrzywdzony, niezależnie od tego, czy osobiście składał subsydiarny akt oskarżenia, czy jedynie przyłączył się do oskarżenia, winien mieć takie same uprawnienia procesowe.

4.2. Zmiany w zakresie uprawnień oskarżycieli posiłkowych

Zmiana w zakresie art. 56 § 3 k.p.k. stanowi wykonanie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 16.05.2018 r., K 12/15, OTK-A 2018, poz. 29, orzekającego, że art. 56 § 3 k.p.k. w zakresie, w jakim wylacza dopuszczalność zaskarżenia zażaleniem postanowienia wydanego na podstawie art. 56 § 2 k.p.k., odnoszącego się do oskarżyciela posiłkowego, jest niezgodny z art. 78 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.). Konsekwencją powyższego była również zmiana art. 56 k.p.k. przez dodanie § 1a, utrzymującego dotychczasową regulację o niemożności zaskarżenia przez oskarżyciela posiłkowego postanowienia sądu ograniczającego jego udział w postępowaniu ze względu na już określoną przez sąd liczbę oskarżycieli.

4.3. Zmiany dotyczące odstępowania od oskarżenia

Nowelizacja przepisu art. 57 k.p.k. poprzez dodanie § 1a zakłada, że skutki nieusprawiedliwionego niestawiennictwa oskarżyciela posiłkowego i jego pełnomocnika mają być identyczne jak w przypadku postępowania prywatnoskargowego. Zmiana ta zwiększa kontrydiktoryjność postępowania. Konstrukcja przepisu wskazuje, że dotyczy on niestawiennictwa w trakcie danej rozprawy. Nie może to powodować umorzenia postępowania na tymże terminie, ponieważ decyzja taka wymaga stanowiska prokuratora. Zawarty w art. 57 § 2 k.p.k. obowiązek zawiadomienia go o fakcie odstąpienia od oskarżenia przez oskarżyciela subsydiarnego dotyczy bowiem nie tylko sytuacji, gdy przed rozprawą oskarżyciel subsydiarny złoży stosowne oświadczenie. Również po otwarciu przewodu sądowego, gdy oskarżyciel posiłkowy oświadczy, że odstępuje od oskarżenia (wprost lub w sposób konkludentny), obowiązek taki trwa. W konsekwencji sąd musi zawiadomić prokuratora. Po zarządzonej przerwie, jeżeli prokurator nie obejmie czynu ściganiem, postępowanie będzie można umorzyć.

5. Informatyzacja postępowania karnego

Przepis art. 81a § 3 k.p.k. wprowadza pewne uproszczenia proceduralne, których celem jest przyspieszenie postępowania mającego na celu wyznaczenie obrońcy z urzędu, jeżeli okoliczności wskazują na konieczność natychmiastowego podjęcia obrony. Dotychczas przepis ten stanowił, że w takim wypadku prezes sądu, sąd lub referendarz sądowy powiadamia oskarżonego oraz obrońcę o wyznaczeniu obrońcy z urzędu w sposób wskazany w art. 137 k.p.k. Pozostałe regulacje związane z trybem i sposobem przekazywania do sądu wniosku o wyznaczenie obrońcy z urzędu oraz szczegółowym trybem rozpoznawania takiego wniosku były natomiast zawarte w rozporządzeniu wykonawczym wydanym na podstawie art. 81a § 4 k.p.k. Obecnie ustawodawca przyjął ustawową podstawę prawną, z mocy której wnioski o wyznaczenie obrońcy oraz inne dokumenty niezbędne do rozpoznania wniosku mogą być przekazane przez organ prowadzący postępowanie przygotowawcze do właściwego sądu za pośrednictwem telefaksu lub poczty elektronicznej.

6. Pełnomocnictwo procesowe

Przepis art. 88 § 1 k.p.k. reguluje kwestie związane z pełnomocnictwem procesowym i trybem wyznaczania pełnomocnika. Posługuje się on odesłaniami do unormowań dotyczących obrońcy. Tę recepcję z art. 88 k.p.k. uzupełniono o art. 81 § 1a–2 k.p.k. Jak słusznie podnosi praktyka, w obecnym stanie prawnym zarządzenie prezesa sądu lub postanowienie sądu, nieuwzględniające wniosku o ustanowienie pełnomocnika, nie jest zaskarżalne, w przeciwieństwie do takiej samej decyzji

w przedmiocie ustanowienia obrońcy. Powoduje to niczym nieuzasadnioną dysproporcję w zakresie uprawnień osób uczestniczących w postępowaniu. Dodatkowo wskazuje się na rozszerzenie kompetencji referendarza sądowego o uprawnienie do rozpoznawania wniosków o wyznaczenie pełnomocnika z urzędu.

7. Niestawiennictwo strony

Ustawodawca zdecydował się na wprowadzenie normy, zgodnie z którą niestawiennictwo strony, która została należycie zawiadomiona o czynności procesowej, niezależnie od jego przyczyny, nie powinno stać na przeszkodzie przeprowadzeniu tej czynności, jeżeli stawiał się jej obrońca lub pełnomocnik. Nie dotyczy to czynności, w której udział strony jest obowiązkowy (art. 117 § 3a k.p.k.). Ustawodawca wyszedł zatem z założenia, wedle którego gwarancje procesowe stron, w tym prawo do obrony oskarżonego, nie doznaje uszczerbku, jeżeli zapewniona zostaje obecność obrońcy lub pełnomocnika. Jest to bowiem fachowy przedstawiciel procesowy strony, który reprezentuje interesy zgodnie z jej wiedzą i wolą. Tak więc w takiej sytuacji nie można mówić o naruszeniu prawa do należytej reprezentacji danej strony czy też obrony formalnej.

8. Zmiany w zakresie przesłuchania świadka

Zmiany w treści art. 185a § 2 i 4 i art. 185c k.p.k. polegają na wprowadzeniu dla sądu instrukcyjnego terminu do przesłuchania pokrzywdzonego. Zmiany te należy ocenić pozytywnie ze względu na potrzebę maksymalnego zredukowania traumatycznych przeżyć i dyskomfortu psychicznego pokrzywdzonych małoletnich lub pokrzywdzonych przestępstwami przeciwko wolności seksualnej. Rozwiązanie to było kilkakrotnie postulowane w wystąpieniach Rzecznika Praw Obywatelskich. Ustawodawca przyjął zatem, że przesłuchanie takiego świadka przeprowadza się „niezwłocznie, nie później niż w terminie 14 dni od dnia wpływu wniosku”. Nadto zmiany treści art. 185c k.p.k. mają na celu zrównanie gwarancji dla pokrzywdzonych, przesłuchiwanym w charakterze świadka, o których mowa w art. 185c k.p.k., z tymi, które do tej pory przysługiwały przesłuchiwanym w charakterze świadka pokrzywdzonym, o których mowa w art. 185a k.p.k.

9. Zmiany w zakresie przepisów dotyczących biegłych, tłumaczy i specjalistów

Dokonując zmian w treści art. 193 k.p.k., ustawodawca usuwa niekonsekwencję występującą w poprzednim stanie prawnym w odniesieniu do przepisów dotyczących dowodu z opinii biegłego. Przepisy art. 193 § 1 i 2 k.p.k. wyraźnie odróżniają

opinie biegłych od opinii instytucji naukowej lub specjalistycznej. Oznacza to, że np. podstawy wyłączenia biegłego, określone w art. 196 § 1 k.p.k., nie odnoszą się wprost do osób sporządzających opinię z ramienia instytucji naukowej lub specjalistycznej, którzy *de iure* biegłymi nie są. Z tego względu uzupełniono przepis art. 193 k.p.k. o § 2a, wedle którego do instytucji naukowej lub specjalistycznej oraz do osób, które biorą udział w wydaniu opinii tej instytucji, stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące biegłych.

Ponadto celem przeciwdziałania błędnej praktyce udostępniania biegłemu akt sprawy w każdym wypadku przed sporządzeniem opinii, niezależnie od rzeczywistej celowości takiej czynności, wprowadzono unormowanie, wedle którego sąd lub prokurator udostępnia biegłemu poszczególne dokumenty z akt sprawy lub uwierzytelnione kopie tych dokumentów tylko wówczas, gdy jest to niezbędne do wydania opinii. Dokumenty te mogą być również udostępnione w postaci elektronicznej. Biegłemu powołanemu z tego względu, że wydana przez innego biegłego opinia jest niepełna lub niejasna, albo gdy zachodzi sprzeczność w niej samej lub między różnymi innymi opiniami w tej samej sprawie, przed wydaniem opinii nie udostępnia się tej innej opinii lub tych innych opinii. Inną opinię lub inne opinie można udostępnić biegłemu, w niezbędnym zakresie, tylko w wyjątkowym, szczególnie uzasadnionym wypadku, gdy przedmiot opinii powołanego biegłego bezpośrednio dotyczy treści tej innej opinii lub tych innych opinii (art. 198 § 1 k.p.k.). Dla celów porządkowych i dowodowych zakłada się konieczność sporządzenia przez organ procesowy na piśmie w formie notatki urzędowej wykazu dokumentów, których oryginały lub uwierzytelnione kopie zostały przed wydaniem opinii udostępnione biegłemu. Notatka ta powinna zostać podpisana przez osobę sporządzającą oraz załączona do akt sprawy (art. 198 § 1a k.p.k.). Dla prawidłowej oceny opinii biegłego przez organ procesowy jest konieczne ustalenie przez ten organ, na jakich materiałach procesowych opierał się biegły, wydając swoją opinię.

10. Zakres badań osobopoznawczych oskarżonego

Zmiana w treści art. 213 § 1 k.p.k. sprowadza się do wskazania telefaksu jako sposobu umożliwiającego kontaktowanie się z oskarżonym, szczególnie że dotychczasowe brzmienie przewiduje pocztę elektroniczną. Zmiana ta koresponduje z przepisami o trybie i sposobie doręczenia (np. art. 132 § 3 k.p.k.). Uwzględniono również fakultatywne w aktualnym stanie prawnym nadawanie numerów identyfikacji podatkowej (NIP) osobom fizycznym.

11. Uprawnienia pokrzywdzonego w postępowaniu przygotowawczym

W zakresie przepisów regulujących postępowanie przygotowawcze ustawodawca przewidział kilka zmian odnoszących się do osoby pokrzywdzonego. Celem usprawnienia sposobu powiadamiania pokrzywdzonego o sposobie zakończenia sprawy zakłada się w art. 299a § 2 k.p.k., że na wniosek pokrzywdzonego obowiązek ten może być spełniony przy użyciu drogi elektronicznej lub telefaksu. Przepis art. 299a k.p.k. stanowi implementację art. 3 ust. 3 oraz art. 20 lit. c dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE z 25.10.2012 r. ustanawiającej normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępującej decyzję ramową Rady 2001/220/WSiSW (Dz.Urz. UE L 315, s. 57) – dalej dyrektywa 2012/29/UE – i jest on uwarunkowany wyłącznie interesem pokrzywdzonego. Z tego względu doręczenie to jest stosowane wyłącznie na wniosek pokrzywdzonego oraz – ze względu na sposób doręczenia (dotychczas listem zwykłym) – nie jest wymagane potwierdzenie dostarczenia informacji do pokrzywdzonego.

Kolejną zmianą w tym zakresie jest modyfikacja treści § 2 w art. 300 k.p.k., która wynika z brzmienia nowego przepisu art. 315a k.p.k. o możliwości odstąpienia od przesłuchania pokrzywdzonego w charakterze świadka, jeżeli czynność ta nie jest niezbędna dla poczynienia ustaleń faktycznych. Wedle tej regulacji pokrzywdzony, który nie był przesłuchany w charakterze świadka, powinien jednak zostać przesłuchany w tym charakterze, jeżeli tego zażąda, chyba że uwzględnienie żądania prowadziło do przewlekłości postępowania. W związku z tym stało się konieczne pouczenie pokrzywdzonego o powyższym przed pierwszym jego przesłuchaniem albo niezwłocznie po ustaleniu pokrzywdzonego, jeżeli odstępuje się od jego przesłuchania. Pokrzywdzeni powinni być pouczeni o swoich uprawnieniach, które mogłyby realizować, jeżeli wyrażaliby taką wolę.

Niezwykle istotną i daleko idącą zmianą jest wprowadzenie możliwości odstąpienia w postępowaniu przygotowawczym od przesłuchania pokrzywdzonego w charakterze świadka, jeżeli czynność ta nie jest niezbędna dla poczynienia ustaleń faktycznych (art. 315a k.p.k.). W uzasadnieniu projektu nowelizacji wskazuje się, że najważniejsze korzyści z doprowadzenia do takiej zmiany to: skrócenie czasu trwania postępowania i szybsze przekazanie sprawy z aktem oskarżenia do sądu bądź zakończenie go inną decyzją merytoryczną, a tym samym obniżenie ryzyka przedawnienia czynu i skrócenie stanu niepewności prawnej (oskarżony) oraz szybsze uzyskanie rozstrzygnięcia mającego charakter prejurykatu w odniesieniu do ewentualnego rozstrzygnięcia sądu cywilnego (pokrzywdzony), redukcja kosztów postępowania ponoszonych przez Skarb Państwa (w szczególności w wypadku umorzenia postępowania, rozstrzygnięcia uwalniającego oskarżonego od odpowiedzialności karnej oraz w wypadku zwolnienia oskarżonego od kosztów sądowych), jak również uciążliwości i kosztów ponoszonych przez strony, m.in. związanych z obowiązkiem stawienia świadków na wezwanie organu

procesowego i zwrotem świadkom tych kosztów oraz zwrotem utraconego przez świadka zarobku.

Przepis art. 315a k.p.k. należy odczytywać w związku z treścią art. 325h k.p.k. Ten ostatni przepis, odnoszący się do dochodzenia, nakazuje w jego toku m.in. przesłuchać podejrzanego i pokrzywdzonego. Podkreślenia wymaga, że przepis ten nie uzależnia przesłuchania pokrzywdzonego w charakterze świadka od tego, czy istnieją przesłanki do dopuszczenia tego dowodu na zasadach ogólnych (art. 170 § 1 k.p.k. *a contrario*). Realizację tego celu ma zapewnić posłużenie się w przepisie art. 315a k.p.k. pojęciem żądania, nie zaś wniosku, co ma podkreślić imperatywny charakter stanowiska pokrzywdzonego w tym zakresie, które w wypadku jego ujawnienia będzie musiało zostać przez organ procesowy uwzględnione, z wyjątkiem sytuacji, gdy uwzględnienie żądania prowadziłoby do przewlekłości postępowania. Uprawnienie do złożenia takiego żądania będzie przysługiwać tylko pokrzywdzonemu, który nie był jeszcze w sprawie przesłuchiwany.

12. Obowiązki prokuratora w związku ze złożeniem aktu oskarżenia

Zmienione przepisy art. 332 § 1 pkt 1 oraz art. 333 § 3 k.p.k. są konsekwencją rozszerzenia zakresu danych adresowych gromadzonych przez organy procesowe i wykorzystywanych w toku postępowania, które mają ułatwić kontakt z oskarżonym i pokrzywdzonymi. Ustalone w postępowaniu przygotowawczym powyższe dane powinny zostać zatem podane w akcie oskarżenia. W konsekwencji zmiany przepisu art. 299a § 2 k.p.k., który nakazuje sądowi, na wniosek pokrzywdzonego zgłoszony w postępowaniu przygotowawczym, powiadomienie o sposobie zakończenia sprawy listem zwykłym, przesłanym na wskazany przez pokrzywdzonego adres, za pośrednictwem telefaksu lub poczty elektronicznej wraz z odpisem prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie lub jego wyciągiem, które mogą być przesłane w postaci elektronicznej, wprowadzono konieczność dołączenia do aktu oskarżenia listy pokrzywdzonych, którzy złożyli takie wnioski. Pokrzywdzony może taki wniosek złożyć w dowolnym czasie w toku postępowania przygotowawczego w formie pisemnej lub ustnej w toku czynności procesowej. Skutkiem tego sąd, celem wykonania obowiązku nałożonego w art. 299a § 2 k.p.k., musiałby każdorazowo dokonywać badania całych akt, aby ustalić, czy i ilu pokrzywdzonych złożyło stosowne wnioski. Z tego względu nakłada się na prokuratora obowiązek dołączenia listy pokrzywdzonych, którzy składali wnioski w trybie art. 299a k.p.k. (art. 333 § 3a k.p.k.).

Nowelizacją objęto także możliwość zaniechania wzywania i odczytanie na rozprawie zeznań świadków przebywających za granicą lub mających stwierdzić okoliczności, którym oskarżony w wyjaśnieniach swych nie zaprzeczył, a okoliczności te nie są tak doniosłe, aby konieczne było bezpośrednie przesłuchanie świadków na rozprawie. Nie dotyczy to osób wymienionych w art. 182 k.p.k. Przepis ten

umożliwia zredukowanie liczby świadków, którzy mają być bezpośrednio przesłuchani na rozprawie, bez szkody dla gwarancji procesowych stron oraz prawidłowości ustaleń faktycznych. Dotychczas do jego zastosowania niezbędny był wniosek prokuratora, i to zawarty w akcie oskarżenia. Obecnie takiej selekcji świadków może również dokonać sąd z urzędu (art. 330 § 2, art. 350a k.p.k.). Ostateczną decyzję co do tego, czy można odstąpić przy przeprowadzeniu dowodu z przesłuchania danego świadka od zasady bezpośredniości, podejmuje sąd na podstawie art. 391 § 1 k.p.k. W przeciwnym wypadku świadek musi zostać wezwany do sądu i przesłuchany osobiście. Prawidłowość tej decyzji, podobnie zresztą jak i aktualnie podjętej w związku ze złożeniem przez prokuratora wniosku na podstawie art. 333 § 2 k.p.k., będzie podlegała kontroli odwoławczej.

W związku z wprowadzeniem warunkowej możliwości przeprowadzenia czynności dowodowych mimo nieobecności oskarżonego lub obrońcy na rozprawie ustawodawca rozbudował katalog obowiązku pouczenia, o którym mowa w art. 334 § 3 k.p.k.

Nową regulację stanowi przepis art. 337a k.p.k., który stanowi wyraz implementacji dyrektywy 2012/29/UE. Przepis art. 6 ust. 1 lit. b dyrektywy 2012/29/UE stanowi bowiem, że pokrzywdzony na swój wniosek ma otrzymać informacje o dacie i miejscu rozprawy oraz o rodzaju zarzutów wobec sprawcy. Nie wyłącza to jednak możliwości informowania go o tym z urzędu, bez takiego wniosku, jeżeli informacje te muszą zostać przekazane ze względu na prawo pokrzywdzonego do czynnego udziału w postępowaniu karnym (por. art. 6 ust. 4 zdanie pierwsze dyrektywy 2012/29/UE). Przepis art. 337a § 1 k.p.k. umożliwia pokrzywdzonemu uzyskanie na jego wniosek informacji o zarzutach oskarżenia i ich kwalifikacji prawnej.

13. Obowiązki sądu

13.1. Poszerzenie obowiązku informacyjnego wobec oskarżonego

Zmiana treści przepisu art. 353 § 4 k.p.k. jest konsekwencją nowelizacji art. 386 § 1 k.p.k., który reguluje wszczęcie przewodu sądowego. Charakter tej czynności procesowej sprzeciwiał się uprzedniej regulacji, która zobowiązywała przewodniczącego do pouczenia oskarżonego o prawach i obowiązkach, o których powinien wiedzieć wcześniej. Podnoszono, że ustne pouczenie oskarżonego o skomplikowanych regulacjach prawnych utrudnia zrozumienie pouczenia. Znowelizowane brzmienie przepisu art. 353 § 4 k.p.k. zakłada, że oskarżony winien zostać wszechstronnie pouczony w piśmie doręczanym mu wraz z aktem oskarżenia. Z kolei we wspomnianym przepisie art. 386 § 1 k.p.k. ograniczono obowiązek informacyjny wobec oskarżonego, co wiąże się z faktem, że przepis ten dotyczy rozpoczęcia przewodu sądowego, który jest zasadniczym etapem procesu karnego. Przyjmuje się, że jest to etap, na którym oskarżony powinien być już, i to wszechstronnie oraz

w sposób dla niego zrozumiały, poinformowany o przysługujących mu uprawnieniach i ciężących obowiązkach.

13.2. Przygotowanie do rozprawy głównej

Przejawem ograniczenia zasady bezpośredniości jest wprowadzony nowelizacją przepis art. 350a k.p.k., który uprawnia przewodniczącego do zaniechania wezwania na rozprawę określonych świadków, którzy zostali w sprawie przesłuchani. Uprawnienie to ma charakter organizacyjno-techniczny. Ostateczną decyzję co do tego, czy można odstąpić przy przeprowadzaniu dowodu z przesłuchania danego świadka od zasady bezpośredniości, podejmuje sąd na podstawie art. 391 § 1 k.p.k. W przeciwnym wypadku świadek musi zostać wezwany do sądu i przesłuchany osobiście. Prawdliwość tej decyzji, podobnie zresztą jak i podjętej w związku ze złożeniem przez prokuratora wniosku na podstawie art. 333 § 2 k.p.k., będzie podlegała kontroli odwoławczej.

Nowelizacja wprowadziła także nowy przepis § 2 do art. 368 k.p.k., który ma zapobiegać sytuacji, gdy strony – w celach obstrukcji procesowej – ponawiają wnioski dowodowe, które już zostały załatwione odmownie. W praktyce często są składane bowiem wnioski, jeżeli nie o tej samej treści, to tylko nieznacznie zmodyfikowane. Przepis ten pozwala sądowi pozostawić bez rozpoznania wnioski dowodowe, jeżeli złożony został ponownie mimo tego, że okoliczności faktyczne, na które powołuje się wnioskodawca, nie uległy zmianie. Na kształt normatywny tego przepisu ma wpływ to, że tożsamość wniosków dowodowych jest ustalana nie tylko w oparciu o źródło dowodowe oraz tezę dowodową, lecz także określony układ okoliczności faktycznych, w których wniosek został złożony.

Usprawnieniu postępowania ma służyć także wykorzystanie instytucji przewidzianej dla etapu rozprawy, określonej w art. 377 § 3 k.p.k., do posiedzeń wyznaczonych przed rozprawą. Powyższe rozwiązanie pozwala na zakończenie postępowania na pierwszym wyznaczonym posiedzeniu mimo niestawiennictwa prawidłowo wezwanego oskarżonego bez narażenia postępowania na powstanie bezwzględnej przyczyny odwoławczej i w konsekwencji uchylenie wyroku (art. 439 § 1 pkt 11, art. 117 § 3 k.p.k.). Na konieczność powyższej zmiany wskazywała rygorystyczna wykładnia przepisu art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k. prezentowana w orzecznictwie, wedle której przeprowadzenie posiedzenia skutkującego uwzględnieniem wniosku o wydanie wyroku skazującego bez przeprowadzenia rozprawy pod nieobecność nawet prawidłowo o niej powiadomionego oskarżonego, w przypadku uprzedniego uznania jego udziału w nim za obowiązkowy, jest niedopuszczalne. Obecnie kwestia ta została jednoznacznie uregulowana w przepisie art. 377 § 3 k.p.k., który dopuszcza zastosowanie instytucji w nim opisanej zarówno do rozpraw, jak i posiedzeń sądu.

W ustawie nowelizującej zakłada się zmianę zasad prowadzenia rozprawy pod nieobecność oskarżonego oraz jego obrońcy. Zgodnie z brzmieniem przepisu art. 378a § 1 k.p.k., jeżeli oskarżony lub obrońca nie stawili się na rozprawę, będąc

zawiadomiony o jej terminie, sąd, w szczególnie uzasadnionych przypadkach, może prowadzić postępowanie dowodowe podczas jego nieobecności, chociażby należycie usprawiedliwił swoje niestawiennictwo, a w szczególności przesłuchać świadków, którzy stawili się na rozprawę, nawet jeżeli oskarżony nie złożył jeszcze wyjaśnień. W dalszej części tego przepisu wskazuje się, że jeżeli sąd przeprowadził postępowanie dowodowe podczas nieobecności oskarżonego lub obrońcy w wypadku, o którym mowa w art. 378a § 1 k.p.k., to oskarżony lub obrońca może najpóźniej na kolejnym terminie rozprawy, o którym był prawidłowo zawiadomiony przy jednoczesnym braku przeszkód procesowych do jego stawiennictwa, złożyć wniosek o uzupełniające przeprowadzenie dowodu przeprowadzonego podczas jego nieobecności. Prawo do złożenia wniosku nie przysługuje, jeżeli okaże się, że oskarżony lub obrońca był o terminie rozprawy, na którym przeprowadzono postępowanie dowodowe na podstawie art. 378a § 1 k.p.k., prawidłowo powiadomiony, a jego nieobecność była nieusprawiedliwiona (art. 378a § 3 k.p.k.). W razie niezłożenia wniosku o uzupełniające przeprowadzenie dowodu przeprowadzonego we wskazanym terminie prawo do jego złożenia wygasa i w dalszym postępowaniu nie jest dopuszczalne podnoszenie zarzutu naruszenia gwarancji procesowych, w szczególności prawa do obrony, wskutek przeprowadzenia tego dowodu podczas nieobecności oskarżonego lub obrońcy (art. 378a § 4 k.p.k.). Co ciekawe, we wniosku o uzupełniające przeprowadzenie dowodu oskarżony lub obrońca ma obowiązek wykazać, że sposób przeprowadzenia dowodu podczas jego nieobecności naruszał gwarancje procesowe, w szczególności prawo do obrony (art. 378a § 5 k.p.k.). W razie uwzględnienia wniosku, o którym mowa w art. 378a § 5 k.p.k., sąd przeprowadza dowód uzupełniająco jedynie w zakresie, w którym wykazano naruszenie gwarancji procesowych, w szczególności prawo do obrony.

13.3. Przewód sądowy

Celem wyeliminowania możliwości lub obowiązku dokonywania niektórych czynności bez istotnego znaczenia dla gwarancji procesowych stron dokonano także modyfikacji w zakresie brzmienia art. 394 k.p.k. Po pierwsze, zrównuje się tryb uznania za ujawnione danych dotyczących osoby oskarżonego oraz wyników wywiadu środowiskowego z innymi dokumentami. Ustawa nie uzależniała tego uprawnienia uczestników od tego, czy treść wskazanych dokumentów była im znana i czy mogli uprzednio zapoznać się z tą treścią. Ponadto w art. 394 § 2 k.p.k. wprowadzono ogólną regułę, że protokoły i dokumenty podlegające odczytaniu na rozprawie odczytuje się na wniosek strony, która nie miała możliwości zapoznania się z ich treścią, lub gdy sąd uzna to za niezbędne. W pozostałych sytuacjach protokoły te i dokumenty są uznawane z mocy prawa za ujawnione bez potrzeby wymieniania ich w treści protokołu (art. 405 § 2 k.p.k.).

14. Zmiany uprawnień stron w postępowaniach szczególnych

Przejawem dążenia do wzmocnienia gwarancji procesowych pokrzywdzonego są także zmiany ustawodawcze w postępowaniu nakazowym. W uzasadnieniu projektu nowelizacji wskazano, że zastosowanie tego trybu postępowania, charakteryzującego się orzekaniem przez sąd na posiedzeniu z wyłączeniem udziału stron, może znacząco utrudnić, a w szczególnych wypadkach nawet uniemożliwić wzięcie przez pokrzywdzonego udziału w postępowaniu w charakterze strony i reprezentowanie w ten sposób swych interesów procesowych. Pokrzywdzony jest bowiem na podstawie art. 334 § 3 zdanie drugie k.p.k. pouczany o prawie do złożenia oświadczenia o działaniu w charakterze oskarżyciela posiłkowego. Ogólny termin prekluzyjny do złożenia takiego oświadczenia upływa zgodnie z art. 54 § 1 k.p.k. z chwilą otwarcia przewodu sądowego na rozprawie głównej. O ile jednak w wypadku innych posiedzeń, na których jest możliwe wydanie wyroku, wyznaczonych po wpłynięciu aktu oskarżenia pokrzywdzony jest pouczany o ich terminie, możliwości zakończenia postępowania bez przeprowadzenia rozprawy oraz wcześniejszego złożenia oświadczenia, o którym mowa w art. 54 § 1 k.p.k. (por. art. 339 § 5 zdanie trzecie, art. 343 § 5 zdanie drugie k.p.k.), o tyle w odniesieniu do postępowania nakazowego pokrzywdzony nie jest informowany o zastosowaniu tego trybu, faktycznym skróceniu terminu do złożenia oświadczenia o działaniu w charakterze oskarżyciela posiłkowego (czyli strony) oraz nie doręcza się mu odpisu wyroku nakazowego. W związku z tym zdecydowano o nadaniu nowego brzmienia art. 505 k.p.k. i wprowadzeniu obowiązku doręczania odpisu wyroku nakazowego również pokrzywdzonemu. Doręczenie to ma mieć charakter informacyjny i samo w sobie nie będzie kreować zmiany statusu procesowego pokrzywdzonego (art. 505 § 1 k.p.k.). Nadto w § 2 art. 505 k.p.k. wprowadzono zasadę, aby wraz z odpisem wyroku pouczyć dodatkowo pokrzywdzonego, że warunkiem wniesienia sprzeciwu jest złożenie w terminie 7 dni od doręczenia tego wyroku i nie później niż jednocześnie ze sprzeciwem oświadczenia, że będzie on działał w charakterze oskarżyciela posiłkowego. Jeżeli w sprawie ustalono by tylu pokrzywdzonych, że doręczenie im odpisów wyroku nakazowego spowodowałoby poważne utrudnienie w prowadzeniu postępowania, zawiadamia się ich poprzez ogłoszenie w prasie, radiu lub telewizji. Należy jednak zawsze doręczyć go temu pokrzywdzonemu, który w zaimowanym terminie 7 dni od dnia ogłoszenia o to się zwróci (odpowiednie stosowanie art. 131 § 2 i 3 k.p.k.).

Nowelizacja poszerzyła także gwarancje procesowe związane z możliwością zaskarżenia wyroku w postępowaniu przyspieszonym. Znowelizowany przepis art. 517h § 1 k.p.k. przewiduje możliwość składania na piśmie wniosku o sporządzenie i doręczenie uzasadnienia wyroku w postępowaniu przyspieszonym po zakończeniu rozprawy lub posiedzenia również w sytuacji, gdy sposobem promulgacji orzeczenia jest jego ogłoszenie. Dotychczas pisemny sposób składania tego

wniosku ograniczony był jedynie do sytuacji, gdy wyrok był doręczany. Powyższe służy wzmocnieniu gwarancji i realizacji uprawnienia do zaskarżania orzeczeń związanego z zasadą dwuinstancyjności postępowania.

15. Podsumowanie

Przedstawiona nowelizacja Kodeksu postępowania karnego poświęca wiele uwagi zagadnieniom, których celem jest wzmocnienie pozycji pokrzywdzonego w procesie karnym. W ramach tej problematyki zmodyfikowano kilka dotychczasowych instytucji i dodano nowe, nieznane uprzednio ustawie uprawnienia. Nowelizacja przewiduje również ułatwienia dla uczestników postępowania o istotnym znaczeniu praktycznym, wynikającym zwłaszcza z dostosowania istniejących regulacji do aktualnych uwarunkowań społecznych. Zmiany w zakresie obowiązków i uprawnień stron spowodowały także konieczność modyfikacji w odniesieniu do obowiązków sądu i prokuratora. Dotyczy to zwłaszcza kwestii pouczeń, które w aspekcie ograniczenia obstrukcji procesowej i umożliwienia odstąpienia od przesłuchania świadka będą miały doniosłe znaczenie.

Ustawa

z dnia 19 lipca 2019 r.

o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw

(Dz. U. z 4 września 2019 r. poz. 1694)

L.p.	Przepis k.p.k.	Zagadnienie	Było (przed wejściem w życie ustawy z 19 lipca 2019 r.)	Jest/będzie (po wejściu w życie ustawy z 19 lipca 2019 r.)	Wejście w życie
1.	nowe brzmienie odnośnika nr 1	Implementacja dyrektyw 2013/48/UE i 2016/343 zawierających określone gwarancje procesowe podejrzanego (oskarżonego)	Niniejsza ustawa w zakresie swojej regulacji realizuje postanowienia dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności (Dz.Urz. UE L 294 z 06.11.2013, str. 1).	Niniejsza ustawa w zakresie swojej regulacji realizuje postanowienia dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności (Dz. Urz. UE L 294 z 06.11.2013, str. 1) oraz dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/343 z dnia 9 marca 2016 r. w sprawie wzmocnienia niektórych aspektów domniemania niewinności i prawa do obecności na rozprawie w postępowaniu karnym (Dz. Urz. UE L 65 z 11.03.2016, str. 1).	5 października 2019 r.
2.	dodany art. 12 § 1a	Ciężar obowiązku uzyskania wniosku o ściganie w przypadku czynów ściganych na wniosek	–	§ 1a. Uzyskanie wniosku o ściganie należy do oskarżyciela. Jeżeli powodem uzyskania wniosku jest wyłącznie uprzedzenie przez sąd stron o możliwości zakwalifikowania czynu według innego przepisu prawnego, przewidującego ściganie na wniosek, uzyskanie wniosku o ściganie należy do sądu.	5 października 2019 r.

L.p.	Przepis k.p.k.	Zagadnienie	Było (przed wejściem w życie ustawy z 19 lipca 2019 r.)	Jest/będzie (po wejściu w życie ustawy z 19 lipca 2019 r.)	Wejście w życie
3.	nowe brzmienie art. 12 § 3	Termin i warunki cofnięcia wniosku o ściganie; niedopuszczalność ponownego złożenia wniosku	§ 3. Wniosek może być cofnięty w postępowaniu przygotowawczym za zgodą prokuratora, a w postępowaniu sądowym za zgodą sądu – do rozpoczęcia przewodu sądowego na pierwszej rozprawie głównej. Ponowne złożenie wniosku jest niedopuszczalne.	§ 3. Wniosek może być cofnięty w postępowaniu przygotowawczym za zgodą prokuratora, a w postępowaniu sądowym za zgodą sądu – aż do zamknięcia przewodu sądowego na pierwszej rozprawie głównej. W sprawach, w których akt oskarżenia wniósł oskarżyciel publiczny, cofnięcie wniosku po rozpoczęciu przewodu sądowego jest skuteczne, jeżeli nie sprzeciwi się temu oskarżyciel publiczny obecny na rozprawie lub posiedzeniu. Ponowne złożenie wniosku jest niedopuszczalne.	5 października 2019 r.
4.	nowe brzmienie art. 21	Powiadomienie właściwych podmiotów o wszczęciu i ukończeniu postępowania toczącego się z urzędu przeciwko określonym kategoriom osób	Art. 21. § 1. O ukończeniu postępowania toczącego się z urzędu przeciw osobom zatrudnionym w instytucjach państwowych, samorządowych i społecznych, uczniom i słuchaczom szkół oraz żołnierzom należy bezzwłocznie zawiadomić przelożonych tych osób. § 2. Prokurator zawiadamia również o wszczęciu postępowania przeciw funkcjonariuszom publicznym. W odniesieniu do wszczęcia postępowania przeciw komornikom sądowym, asesorum komorniczym i aplikantom komorniczym prokurator zawiadamia Ministra Sprawiedliwości, prezesa sądu apelacyjnego oraz prezesa sądu rejonowego właściwych ze względu na siedzibę kancelarii komorniczej. Prokurator zawiadamia o wszczęciu postępowania przeciw innym osobom, o których mowa w § 1 – jeżeli wymaga tego ważny interes publiczny.	Art. 21. § 1. O wszczęciu i ukończeniu postępowania toczącego się z urzędu przeciw: 1) funkcjonariuszom publicznym, osobom zatrudnionym w instytucjach państwowych, samorządowych i społecznych, uczniom i słuchaczom szkół, żołnierzom, a także duchownym i członkom zakonów oraz diakonatów – należy bezzwłocznie zawiadomić przelożonych tych osób; 2) osobom będącym członkami samorządu zawodowego – należy bezzwłocznie zawiadomić właściwy organ tego samorządu; 3) komornikom sądowym, asesorum komorniczym i aplikantom komorniczym – należy bezzwłocznie zawiadomić Ministra Sprawiedliwości, prezesa sądu apelacyjnego oraz prezesa sądu rejonowego właściwych ze względu na siedzibę kancelarii komorniczej. § 2. O wszczęciu postępowania przeciw osobom, o których mowa w § 1, zawiadamia prokurator.	5 października 2019 r.
5.	nowe brzmienie art. 29 § 2	Skład sądu właściwy do rozpoznania apelacji lub kasacji w sprawie, gdzie orzeczono karę dożywotnia lub taka kara miałaby zostać orzeczona	§ 2. Apelację lub kasację od wyroku orzekającego karę dożywotniego pozbawienia wolności rozpoznaje sąd w składzie pięciu sędziów.	§ 2. Apelację lub kasację od wyroku orzekającego karę dożywotniego pozbawienia wolności albo wnoszącą o wymierzenie takiej kary rozpoznaje sąd w składzie pięciu sędziów.	5 października 2019 r.
6.	nowe brzmienie art. 38 § 1	Sąd właściwy do rozstrzygnięcia sporu o własność	§ 1. Spór o własność między sądami równorzędnymi rozstrzyga ostatecznie sąd wyższego rzędu nad sądem, który pierwszy wszczął spór.	§ 1. Spór o własność między sądami rozstrzyga ostatecznie sąd wyższego rzędu właściwy ze względu na siedzibę sądu, który pierwszy wszczął spór. Spór o własność między sądem rejonowym a sądem okręgowym rozstrzyga sąd apelacyjny, a spór o własność między sądem apelacyjnym a innym sądem powszechnym – Sąd Najwyższy.	5 października 2019 r.

L.p.	Przepis k.p.k.	Zagadnienie	Było (przed wejściem w życie ustawy z 19 lipca 2019 r.)	Jest/będzie (po wejściu w życie ustawy z 19 lipca 2019 r.)	Wejście w życie
7.	nowe brzmienie art. 55 § 1	Termin i warunki wniesienia aktu oskarżenia przez pokrzywdzonego w przypadku powtórnego wydania postanowienia o odmowie wszczęcia lub o umorzeniu postępowania	§ 1. W razie powtórnego wydania postanowienia o odmowie wszczęcia lub o umorzeniu postępowania w wypadku, o którym mowa w art. 330 § 2, pokrzywdzony może w terminie miesiąca od doręczenia mu zawiadomienia o postanowieniu wnieść akt oskarżenia do sądu, dołączając po jednym odpisie dla każdego oskarżonego oraz dla prokuratora. Przepis art. 488 § 2 stosuje się odpowiednio. Przepisów art. 339 § 3 pkt 3a i art. 396a nie stosuje się.	§ 1. W razie powtórnego wydania postanowienia o odmowie wszczęcia lub o umorzeniu postępowania w wypadku, o którym mowa w art. 330 § 2, pokrzywdzony może w terminie miesiąca od doręczenia mu zawiadomienia o postanowieniu wnieść akt oskarżenia do sądu, dołączając po jednym odpisie dla każdego oskarżonego oraz dla prokuratora. Przepis art. 488 § 2 stosuje się odpowiednio. Przepisów art. 339 § 3 pkt 3a i art. 396a nie stosuje się.	5 października 2019 r.
8.	nowe brzmienie art. 55 § 2	Wymóg sporządzenia substydiarnego aktu oskarżenia przez zawodowego pełnomocnika	§ 2. Akt oskarżenia wniesiony przez pokrzywdzonego powinien być sporządzony i podpisany przez pełnomocnika, z zachowaniem warunków określonych w art. 332 i art. 333 § 1.	§ 2. Akt oskarżenia wniesiony przez pokrzywdzonego powinien być sporządzony i podpisany przez adwokata, radcę prawnego albo radcę Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, z zachowaniem warunków określonych w art. 332 i art. 333 § 1.	5 października 2019 r.
9.	dodany art. 55 § 2a	Obowiązek zawiadomienia innych pokrzywdzonych znanych sądowni	–	§ 2a. O wniesieniu aktu oskarżenia zawiadamia się innych pokrzywdzonych znanych sądowni.	5 października 2019 r.
10.	nowe brzmienie art. 55 § 4	Wstąpienie prokuratora do sprawy wszczętej przez oskarżyciela posiłkowego; wymóg zgody pokrzywdzonego na cofnięcie aktu oskarżenia	§ 4. Do sprawy wszczętej na podstawie aktu oskarżenia wniesionego przez oskarżyciela posiłkowego może w każdym czasie wstąpić prokurator, stając się oskarżycielem publicznym. Postępowanie toczy się wówczas z oskarżenia publicznego, a pokrzywdzony, który wniósł akt oskarżenia, korzysta z praw oskarżyciela posiłkowego, o którym mowa w art. 54. Cofnięcie aktu oskarżenia przez oskarżyciela publicznego jest dopuszczalne jedynie za zgodą pokrzywdzonego, który wniósł akt oskarżenia.	§ 4. Do sprawy wszczętej na podstawie aktu oskarżenia wniesionego przez oskarżyciela posiłkowego może w każdym czasie wstąpić prokurator, stając się oskarżycielem publicznym. Postępowanie toczy się wówczas z oskarżenia publicznego, a pokrzywdzony, który wniósł akt oskarżenia, korzysta z praw oskarżyciela publicznego, a pokrzywdzony, który wniósł akt oskarżenia, korzysta z praw oskarżyciela posiłkowego, o którym mowa w art. 54. Cofnięcie aktu oskarżenia przez oskarżyciela publicznego jest dopuszczalne jedynie za zgodą pokrzywdzonego, który wniósł akt oskarżenia, a w razie przyłączenia się do postępowania pokrzywdzonego, o którym mowa w § 3 – również tego pokrzywdzonego.	5 października 2019 r.
11.	dodany art. 56 § 1a	Brak środka zaskarżenia na postanowienie sądu ograniczające liczbę oskarżycieli posiłkowych	–	§ 1a. Na postanowienie sądu wydane na podstawie § 1 zażalenie nie przysługuje.	5 października 2019 r.
12.	nowe brzmienie art. 56 § 3	Dopuszczalność wniesienia zażalenia na postanowienie w przedmiocie ograniczenia udziału oskarżyciela posiłkowego w postępowaniu z powodu braku legitymacji lub uchybienia terminom	§ 3. Na postanowienie sądu wydane na podstawie § 1, a także na postanowienie sądu wydane na podstawie § 2, jeżeli dotyczy oskarżyciela posiłkowego określonego w art. 54 § 1 lub art. 55 § 3, zażalenie nie przysługuje.	§ 3. Na postanowienie sądu wydane na podstawie § 2 przysługuje zażalenie do innego równorzędnego składu tego sądu.	5 października 2019 r.

Ustawa

z dnia 6 czerwca 1997 r.

Kodeks postępowania karnego¹

(tekst jedn. Dz.U. z 2018 r. poz. 1987;
zm.: Dz.U. z 2018 r. poz. 2399; z 2019 r. poz. 150, poz. 679, poz. 1255, poz. 1694)

Dział I Przepisy wstępne

Podsądność

Art. 1. Postępowanie karne w sprawach należących do właściwości sądów toczy się według przepisów niniejszego kodeksu.

Cele kodeksu

Art. 2. § 1. Przepisy niniejszego kodeksu mają na celu takie ukształtowanie postępowania karnego, aby:

- 1) sprawca przestępstwa został wykryty i pociągnięty do odpowiedzialności karnej, a osoba niewinna nie poniosła tej odpowiedzialności;
- 2) przez trafne zastosowanie środków przewidzianych w prawie karnym oraz ujawnienie okoliczności sprzyjających popełnieniu przestępstwa osiągnięte

¹ Niniejsza ustawa w zakresie swojej regulacji realizuje postanowienia dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności (Dz.Urz. UE L 294 z 06.11.2013, str. 1) oraz dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/343 z dnia 9 marca 2016 r. w sprawie wzmocnienia niektórych aspektów domniemania niewinności i prawa do obecności na rozprawie w postępowaniu karnym (Dz.Urz. UE L 65 z 11.03.2016, str. 1).

Odnośnik zmieniony przez art. 1 pkt 1 ustawy z 19 lipca 2019 r. (Dz.U. poz. 1694) zmieniającej nin. ustawę z dniem 5 października 2019 r.

- zostały zadania postępowania karnego nie tylko w zwalczaniu przestępstw, lecz również w zapobieganiu im oraz w umacnianiu poszanowania prawa i zasad współżycia społecznego;
- 3) zostały uwzględnione prawnie chronione interesy pokrzywdzonego przy jednoczesnym poszanowaniu jego godności;
 - 4) rozstrzygnięcie sprawy nastąpiło w rozsądnym terminie.

§ 2. Podstawę wszelkich rozstrzygnięć powinny stanowić prawdziwe ustalenia faktyczne.

Czynnik społeczny w postępowaniu karnym

Art. 3. W granicach określonych w ustawie postępowanie karne odbywa się z udziałem czynnika społecznego.

Zasada obiektywizmu

Art. 4. Organy prowadzące postępowanie karne są obowiązane badać oraz uwzględniać okoliczności przemawiające zarówno na korzyść, jak i na niekorzyść oskarżonego.

Zasada domniemania niewinności, *in dubio pro reo*

Art. 5. § 1. Oskarżonego uważa się za niewinnego, dopóki wina jego nie zostanie udowodniona i stwierdzona prawomocnym wyrokiem.

§ 2. Niedające się usunąć wątpliwości rozstrzyga się na korzyść oskarżonego.

Zasada prawa do obrony

Art. 6. Oskarżonemu przysługuje prawo do obrony, w tym prawo do korzystania z pomocy obrońcy, o czym należy go pouczyć.

Zasada swobodnej oceny dowodów

Art. 7. Organy postępowania kształtują swe przekonanie na podstawie wszystkich przeprowadzonych dowodów, ocenianych swobodnie z uwzględnieniem zasad prawidłowego rozumowania oraz wskazań wiedzy i doświadczenia życiowego.

Zasada samodzielności jurysdykcyjnej sądów

Art. 8. § 1. Sąd karny rozstrzyga samodzielnie zagadnienia faktyczne i prawne oraz nie jest związany rozstrzygnięciem innego sądu lub organu.

§ 2. Prawomocne rozstrzygnięcia sądu kształtujące prawo lub stosunek prawny są jednak wiążące.

Zasada działania z urzędu

Art. 9. § 1. Organy procesowe prowadzą postępowanie i dokonują czynności z urzędu, chyba że ustawa uzależnia je od wniosku określonej osoby, instytucji lub organu albo od zezwolenia władzy.

§ 2. Strony i inne osoby bezpośrednio zainteresowane mogą składać wnioski o dokonanie również tych czynności, które organ może lub ma obowiązek podejmować z urzędu.

Zasada legalizmu

Art. 10. § 1. Organ powołany do ścigania przestępstw jest obowiązany do wszczęcia i przeprowadzenia postępowania przygotowawczego, a oskarżyciel publiczny także do wniesienia i popierania oskarżenia – o czyn ścigany z urzędu.

§ 2. Z wyjątkiem wypadków określonych w ustawie lub w prawie międzynarodowym nikt nie może być zwolniony od odpowiedzialności za popełnione przestępstwo.

Umorzenie absorpcyjne, przesłanki, tryb, wznowienie

Art. 11. § 1. Postępowanie w sprawie o występki, zagrożony karą pozbawienia wolności do lat 5, można umorzyć, jeżeli orzeczenie wobec oskarżonego kary byłoby oczywiście niecelowe ze względu na rodzaj i wysokość kary prawomocnie orzeczonej za inne przestępstwo, a interes pokrzywdzonego temu się nie sprzeciwia.

§ 2. Jeżeli kara za inne przestępstwo nie została prawomocnie orzeczona, postępowanie można zawiesić. Zawieszone postępowanie należy umorzyć albo podjąć przed upływem 3 miesięcy od uprawomocnienia się orzeczenia w sprawie o inne przestępstwo, o którym mowa w § 1.

§ 3. Postępowanie umorzone na podstawie § 1 można wznowić w wypadku uchylecia lub istotnej zmiany treści prawomocnego wyroku, z powodu którego zostało ono umorzone.

Ściganie na wniosek pokrzywdzonego

Art. 12. § 1. W sprawach o przestępstwa ścigane na wniosek postępowanie z chwilą złożenia wniosku toczy się z urzędu. Organ ścigania poucza osobę uprawnioną do złożenia wniosku o przysługującym jej uprawnieniu.

§ 1a.² Uzyskanie wniosku o ściganie należy do oskarżyciela. Jeżeli powodem uzyskania wniosku jest wyłącznie uprzedzenie przez sąd stron o możliwości zakwalifikowania czynu według innego przepisu prawnego, przewidującego ściganie na wniosek, uzyskanie wniosku o ściganie należy do sądu.

§ 2. W razie złożenia wniosku o ściganie niektórych tylko sprawców obowiązek ścigania obejmuje również inne osoby, których czyny pozostają w ścisłym związku z czynem osoby wskazanej we wniosku, o czym należy uprzedzić składającego wniosek. Przepisu tego nie stosuje się do najbliższych osoby składającej wniosek.

§ 3.³ Wniosek może być cofnięty w postępowaniu przygotowawczym za zgodą prokuratora, a w postępowaniu sądowym za zgodą sądu – aż do zamknięcia prze-

² Art. 12 § 1a dodany przez art. 1 pkt 2 lit. a ustawy z 19 lipca 2019 r. (Dz.U. poz. 1694) zmieniającej nin. ustawę z dniem 5 października 2019 r.

³ Art. 12 § 3 zmieniony przez art. 1 pkt 2 lit. b ustawy z 19 lipca 2019 r. (Dz.U. poz. 1694) zmieniającej nin. ustawę z dniem 5 października 2019 r.

W książce przedstawiono w sposób czytelny i przejrzysty – w formie tabeli – porównanie dotychczasowych przepisów Kodeksu postępowania karnego z ich nowym brzmieniem wynikającym z nowelizacji z 19 lipca 2019 r., z uwzględnieniem dat wejścia w życie: 5 września, 5 października i 5 grudnia 2019 r. Ponadto publikacja zawiera obszerne wprowadzenie, w którym omówiono zmiany wynikające z najnowszej nowelizacji, a także teksty ustaw – Kodeks postępowania karnego, Przepisy wprowadzające – Kodeks postępowania karnego oraz skorowidz do tych aktów.

Nowelizacja Kodeksu postępowania karnego z 19 lipca 2019 r. wprowadza wiele rewolucyjnych rozwiązań, które mają na celu usprawnienie postępowania karnego, dostosowanie regulacji procesowych do wyzwań wynikających z rozwoju technologicznego i wyeliminowanie błędów legislacyjnych Kodeksu postępowania karnego.

Najistotniejsze zmiany dotyczą:

- ograniczenia zasady bezpośredniości na rozprawie głównej,
- zliberalizowania przepisów o przeprowadzeniu przez sąd dowodów w niezbędnym zakresie, także pod nieobecność stron,
- doręczeń pism procesowych,
- postępowania odwoławczego i kasacyjnego,
- postępowania odszkodowawczego w procesie karnym.

Publikacja zainteresuje sędziów, adwokatów, prokuratorów, radców prawnych oraz aplikantów i studentów.

9788381872584 W01P01

ISBN 978-83-8187-258-4

9 788381 872584

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL